

ספר יבין שמועה

הלכות שחיטה

ובדיקה וטריפות

לרשב"ץ דוראן

מכון שלמה אומן

מכון מחקר תורני

ספר יבין שמועה

על הלכות שחיטה ובדיקה וטריפות
מאת רבנו שמעון ב"ר צמח דוראן זצ"ל
מחבר שו"ת התשב"ץ

מהודר ומתוקן ע"פ כתבי יד והדפוס הראשון
עם הערות וצינונים והפניות ומבוא ונספחים ומפתחות

עורכים:

הרב אברהם יעקב גולדמינץ והרב יואל קטן

מכון שלמה אומן שע"י ישיבת שעלבים
תשע"ו

יוצא לאור בסיוע משרד התרבות

מינהל התרבות

אגף מכוני מחקר תורניים

ובסיוע הוועדה הציבורית לקביעת ייעודם של עיזבונות לטובת
המדינה שע"י משרד הדתות

השתתפו בההדרת ספר 'בין שמועה':

הרב משה ברוך
הרב י"מ דובוויק

עיצוב כריכה:

צוריאל גביון 052-4435256

עימוד:

חגי רוזנברג 054-4258676

©

כל הזכויות שמורות ל'מכון שלמה אומן ז"ל'

שעלבים 9978400

<http://www.machonso.org>

wso@shaalvim.co.il 08-9276664

Printed in Israel

התוכן

7	תוכן עניינים מפורט
12	מכתב ברכה
13	מבוא
26	הסכמות והקדמות מדפו"ר

ספר יבין שמועה

39	הקדמת המחבר
43	הלכות שחיטה
	א. דיני מי שוחט \ ב. במה שוחטין \ ג. באיזה מקום שוחטין \ ד. דין כיצד שוחט \ ה. דיני עיקור \ ו. דיני כיסוי הדם \ ז. דיני ברכה

85	הלכות טריפות
	א. נבילות וטריפות \ ב. דרוסה \ ג. הנקובה \ ד. דיני המוח בנקיבתו ושאר טריפותיו \ ה. לב \ ו. ריאה \ ז. גרגרת \ ח. מרה \ ט. חוט השדרה \ י. כבד \ יא. נפולה \ יב. דיני שבירת העצמות, שבורה \ יג. עצמות השוק \ יד. צומת הגידין \ טו. נשבר העצם ויצא לחוץ \ טז. דין שבירת ידי הבהמה ושמוטת ירך ובעלת חמש \ יז. דיני הגלודה \ יח. טריפה חיה, ביצת טריפה \ יט. השוחט את הבהמה אם יש בה דברים אסורים \ כ. שליל \ כא. יצאו בני מעיו כב. הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב החיצונה \ כג. דקין וחלחולת וסניא דיבי ויתרת מעיים כד. נחמרו בני מעיה, שינוי איברים \ כה. טחול \ כו. כליות \ כז. האם \ כח. קניינים

179	הלכות טריפות הריאה
	א. נאמנות הבודק בענייני טריפות \ ב. יסוד דיני טריפות \ ג. בהמה בחזקת היתר וחובת בדיקת הריאה \ ד. טעות בהוראה \ ה. חסר או יתר בריאה \ ו. הקדמה לסירכות \ ז. פרטי דיני סירכות ח. סירכא לדופן ולאיברים ושלא כסדרן \ ט. שאר דיני הריאה א \ י. שאר דיני הריאה ב

נספחים

265	שירי רבי אפרים אלנקהאוה ורבי אבא מרי אבן כספי
274	נקודות בהכנת סכין השחיטה מאת הרב אב"י גולדמינץ
285	מפתחות מפורטים

המהדורה החדשה והמתוקנת של ספר 'בין שמועה'
מוקדשת לעילוי נשמתו המזוככת בייסורים
של אבינו מורנו הכ"מ

הר"ר **שלום עצאר** זצ"ל
בן סאלם ונעמי זצ"ל
מוותיקי היישוב מבוא חורון
יזם בנה והקים עשרות ישובים בארץ ישראל המתחדשת
עמל בתורה ואהב חסד
תנצב"ה

לעילוי נשמת
הבחור **אברהם בן בלה פיצ'וטו** ז"ל

נדבת
ההורים ר' שלמה אדולפו ובלה פיצ'וטו הי"ו
הדודים ר' יעקב ג'ק ורות פיצ'וטו הי"ו
ובניהם אברהם ומשה הי"ו

"עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר"

תוכן עניינים מפורט

12	מכתב ברכה
13	מבוא
	לימוד הלכות שחיטה וטריפות \ סידור ההלכות \ ריבוי הפרטים \ לימוד הספר יבין שמועה \ על המחבר \ עיסוקו ברפואה \ הספר יבין שמועה \ מהדורתנו \ דברי סיום
	הסכמות והקדמות מדפו"ר
26	הסכמת דייני ארגיל
27	הסכמת רבי מלאכי הכהן
29	הקדמת דייני ארגיל
33	הקדמת רבי יוסף בנימין דוראן
37	התנצלות המגיה

ספר יבין שמועה

39	הקדמת המחבר
----	-------------

הלכות שחיטה

43	א. דיני מי שוחט
	א. מי מוסרין לו לשחוט לכתחילה. מומחה שוחט לכתחילה, אשה, עבד, צריך לבדוק \ ב. מי שאין מוסרין לו לכתחילה לשחוט, ואם שחט שחיטתו כשרה. משומד לתיאבון, בדיקת הסימנים, משומד להכעיס, צדוקי, בלילה, סומא, שיכור ועוד \ ג. מי ששחיתתן אסורה מחשש שמא לא נשחטה יפה. חש"ו, אינו מומחה \ ד. מי ששחיתתן אסורה לפי שלא היתה מכוח אדם. כח גברא \ ה. מי ששחיתתן אסורה אף על פי שבאה מכוח אדם ונעשית השחיטה יפה. נכרי, במקצת השחיטה, מחלל שבתות ועע"ז, אוכל נבילות להכעיס
52	ב. במה שוחטין
	א. במה שוחטין \ ב. מחובר לקרקע \ ג. איסורי הנאה \ ד. של גוים \ ה. שחט בה טריפה \ ו. שיעור אורך הסכין \ ז. טעם איסור הפגימה \ ח. להראות סכין לחכם \ ט. פגימה בסכין, דקדוק בבדיקת הסכין \ י. מסוכסכת \ יא. עולה ויורד, סכין רעה \
61	ג. באיזה מקום שוחטין
	א. חולין בעזרה \ ב. לשם קדשים \ ג. אינם ראויים להקרבה \ ד. לשם חטאת ואשם \ ה. לשם עולת אשתו \ ו. חייב חטאת \ ז-ח. עבור נכרי \ ט. לזרוק דמה לע"ז \ י. חשב אחרי השחיטה \ יא. לשם הרים וכו' \ יב. לשם מלאכים \ יג. בבהמת חבריו \ יד. קיבל התראה \ טו. שנים שחטו \ טז. בראש הספינה \ יז. לתוך כלים, לתוך גומא \ יח. בספינה
64	ד. דין כיצד שוחט
	א. חזקת היתר או איסור \ ב. כתב שחיטה ומילה \ ג. לידע הלכות שחיטה, שימוש בלשון 'שחיטה' במקום 'זביחה' \ ד. הלכות שחיטה \ ה. שהייה \ ו-ז. שיעור שהייה \ ח. סכין רעה \ ט. שהיות מצטרפות \ י. במיעוט סימנים \ יא. דרסה \ יב. חלדה \ יג. הגרמה \ יד. טרפות בושט \ טו. תרבץ

למכבשינהו לכרעה \ ד. ספק מתי נשמטה
ו. דיני כיסוי הדם
 80
 א. מצות כיסוי \ ב. כוי \ ג. צריך לדם \
 ד. שחיטה שאינה ראויה \ ה. הרבה חיות \
 ו. השוחט ולא כיסה, במה ששפך \ ז. כסתו
 הרוח \ ח. דם הניתז \ ט. נתערב במים \
 י. עפר דק

ז. דיני ברכה
 83
 א. ברכה על השחיטה \ ב. ברכה על הכיסוי
 \ ג. שוחט עוד \ ד. נמלך \ ה. דיבר

הושט, מקום שחיטה בושט, למטה בושט \
 טז. מקום שחיטה בקנה \ יז. שיפוי כובע
 \ יח. שייר בחיטי \ יט. הגרים שליש \
 כ. ניקב הקנה והשלימו לרוב \ כא. שחיטה
 כמסרק וכקולמוס \ כב. בשנים ושלשה
 מקומות \ כג. השוחט מן הצדדין \
 כד. השחיטה לכתחילה \ כה. לנקוב הוורדין
 \ כו. השוחט מן העורף \ כז. מסוכנת

ה. דיני עיקור
 77
 א. מהו עיקור \ ב. בסימן אחד בעוף \ ג.

הלכות טריפות

**א. ניקבה הריאה \ ב. קרומי הריאה **
 ג. בעופות

ז. גרגרת
 110
 א. נפסקה הגרגרת \ ב. בשיפוי כובע \ ג. לא
 במקום שחיטה \ ד. רוב היקפה \ ה. ניטל
 מהגרגרת \ ו. שיעור נקב בעוף \ ז. נפתחה
 כמין דלת \ ח. נסדקה \ ט. תלתא קני הו
 \ י. מקיפין בגרגרת

ח. מרה
 113
 א. תועלת המרה \ ב. כבד סותמתה \ ג.
 ניטלה המרה או שתי מרות \ ד. מקום המרה
 \ ה. לטעום במקום מרה \ ו. קשיתא במרה
ט. חוט השדרה
 116
 א. מוח וחוט השדרה, מבנה עצם המוח \
 ב. דיני חוט השדרה \ ג. שגרונא \ ד. עד בין
 הפרשות \ ה. בעוף

י. כבד
 118
 א. ניטל הכבד, תיאור הכבד \ ב. שני כבדים
 \ ג. ניטל הכבד \ ד. נדלדלה, יבשה \
 ה. נפלה לאור \ ו. התליעה \ ז. מחט

יא. נפולה
 121
 א. תיאור העצמות ותפקידם \ ב. ריסוק
 איברים \ ג. בדיקה \ ד. גבוה עשרה \
 ה. הפילוח אחרים \ ו. הפילה עצמה \
 ז. זכרים מנגחים \ ח. לא בעו בדיקה \
 ט. בית המטבחיים \ י. דיכרי דגנבי \
 יא. היכה אותה במקל \ יב. עמדה \ יג. הלכה
 \ יד. עקרה ידה ורגלה \ טו. לבדוק כל החלל
 \ טז. מה בודקים \ יז. אנן לא בקיין \
 יח. עוף שנחבט \ יט. נפל על דברים אחרים

א. נבילות וטריפות
 85
 א. טומאה בטריפות \ ב. הנאה מטריפות
 ג. לשם קדשים \ ד. שחיטת נכרי \ ה. אינו
 יודע וחש"ו \ ו. נפסלה בשחיטתה \
 ז. נבילה מחיים

ב. דרוסה
 88
 א. שמונה טריפות \ ב. דרוסה \ ג. אריה \
 ד. זאב \ ה. חתול נמיה חולדה ושועל \
 ו. מצילין \ ז. חתול בתרגולים \ ח. כלב \
 ט. עופות הדורסים \ י. חשש נקובה \
 יא. ביד \ יב. מדעת \ יג. מחיים \
 יד. שאינה דרוסה \ טו. סם המות \ טז.
 הכישה נחש, תיאור הכשת נחש \ יז.
 חוששין לספק דרוסה \ יח. כיצד הוא ספק
 דרוסה \ יט. ממסמס קועיה דמא \
 כ. שיעור דריסה בסימנים \ כא. יאדים הבשר
 \ כב. נתמסמס הבשר \ כג. ודאי דרוסה

ג. הנקובה
 96
 א. תיאור מערכת העיכול \ ב. ניקב הושט \
 ג. קרום שעלה מחמת מכה \ ד. נתחלפו
 הקרומים \ ה. בדיקת הושט \ ו. קוץ בושט
 \ ז. ניטל הושט \ ח. תרבץ הושט וזפק
 \ ט. ניטל לחי התחתון \ י. נעקרו סימנים

ד. דיני המוח בנקיבתו ושאר טריפותיו
 102
 א. מוח. תיאור המוח \ ב. ניקב קרום
 התחתון \ ג. עוף היבשה \ ד. מה שבקדירה
 וחוט השדרה

ה. לב
 105
 א. טבע הלב ואיברים נוספים \ ב. ניקב הלב
 \ ג. מחט בלב \ ד. שומן הלב

ו. ריאה
 109

ה. אפרוח בתוך הביצה \ ו. ביצים שנתבשלו
 \ ז. דם בביצה \ ח. היתר אכילת ביצים
 ט. כל בבהמה תאכלו \ י. הוציא העובר ידו
 או ראשו \ יא. חתך מגוף הבהמה \ יב. בן
 תשע חי \ יג. יצא רובו \ יד. בתר רוב איבר
 \ טו. קלוט במעי פרה \ טז. שליה \ יז. שני
 גבין \ יח. דמות אדם \ יט. דמות יונה

כ. שליל 152

א. חָלַב שליל \ ב. ניתר בשחיטת אמו
 ג. חלבו וגידו, דמו \ ד. כשהאמא טריפה
 ה. ניתר בשחיטת אמו \ ו. הפריס ע"ג קרקע
 \ ז. קלוט בן פקועה \ ח. תרי תמיהתא
 ט. חלבו וגידו \ י. הלכות שחיטה
 יא. חוששין לזרע האב \ יב. לפדות בבן
 פקועה

ונבאר שאר טריפות

כא. יצאו בני מעיו 155

א. יצאו בני מעיו

כב. הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב החיצונה 156

א. תיאור העיכול \ ב. ניקב הכרס \ ג. ניקב
 באמצע שחיטה \ ד. בני מעיים לבן נח
 ה. קוץ תחוב \ ו. מחט באיברים \ ז. מחט
 בריאה \ ח. מחט בכבד, בסמפון הכבד
 ט. קרע בכרס החיצונה \ י. המסס ובית
 הכוסות \ יא. דופן בית הכוסות \ יב. מחט
 בבית הכוסות \ יג. קיבה שניקבה

כג. דקין וחלחולת וסניא דיבי ויתרת מעיים 162

א. ניקבו הדקין \ ב. הדרא דכנתא \ ג. ידא
 דטבחא \ ד. מקיפין \ ה. חלחולת \ ו.
 קורקבן \ ז. סניא דיבי \ ח. גובתא \ ט.
 יתר בבני מעיים

כד. נחמרו בני מעיה, שינוי איברים 165

א. נחמרו בני מעיה \ ב. נשתנו האיברים
 ג. הוריק הכבד \ ד. ירוקין שהאדימו
 ה. ירוק ככרתי \ ו. שלקן וחזרו למראה \ ז.
 לא מחזקין ריעותא

כה. טחול 168

א. ניטל הטחול, תפקיד הטחול, נמצא בו מחט,
 מבנה הטחול \ ב. חתך וניקב בטחול \ ג. בעוף

\ כ. בית הרחם \ כא. תרנגולת \ כב. גולגולת
 שנחבסה \ כג. הכתה חולדה כל ראשו

יב. דיני שבירת העצמות, שבורה 127

א. מבנה הצלעות, נשתברו רובן \ ב. נעקרו
 הצלעות \ ג. הצלעות הקטנות \ ד. צלע
 וחצי חוליא \ ה. נעקרה חוליא
 \ ו. נפחתה הגולגולת

יג. עצמות השוק 130

א. עצמות השוק \ ב. לחזור להכשירה
 ג. נשבר העצם ויצא לחוץ

יד. צומת הגידין 132

א. ניטל צומת הגידין \ ב. נעקרו ממקומם
 ג. היכן צומת הגידין \ ד. רוב בנין ומנין
 \ ה. בעוף

טו. נשבר העצם ויצא לחוץ 135

א. רוב עוביו והיקפו \ ב. עור ובשר, בעוף
 ג. עור לבדו \ ד. נפל מקצתו \ ה. גידין רכין
 \ ו. מתלקט וכו' \ ז. שמוטת גף בעוף
 ח. נשבר הגף \ ט. אבר מן החי \ י. מקום
 חתך

טז. דין שבירת ידי הבהמה ושמוטת ירך ובעלת חמש 138

א. שבירת עצמות היד \ ב. במקומות שונים
 ג. איעכול ניביה \ ד. שמוטה ושבורה
 ביד \ ה. חזר ונקשר \ ו. אחרי שחיטה
 \ ז. רגל יתרה

יז. דיני הגלודה 141

א. הגנת העור \ ב. נשתייר בה כסלע
 ג. מקומות אלו ניטלו \ ד. נמרטו כנפיה

יח. טריפה חיה, ביצת טריפה 144

א. י"ב חדש \ ב. בספק טריפה \ ג. טריפה
 שילדה \ ד. ביצים וחלב טריפה \ ה. ביצת
 טריפה \ ו. אפרוח של ביצת טריפה \ ז. ולד
 טריפה, חָלַב טריפה \ ח. למכור לגוי
 ט. ליקח ביצים מגוי \ י. ליקח ביצים
 מישראל \ יא. טרופה בקערה

יט. השוחט את הבהמה אם יש בה דברים אסורים 148

א. הביצים הניתקין \ ב. הוציא העובר ידו
 והחזירה \ ג. דין החלב \ ד. גיעולי ביצים

175	כח. קניינים	170	כו. כליות
א. שליח לקנות בהמה \ ב. הכחשה בשליחות \ ג. הקונה ואח"כ מוכר \ ד. נשחטה בשליחותו \ ה. נמצאת טריפה \ ו. ספק טריפה \ ז. שותפים		א. ניטלו הכליות, מחט בכליות \ ב. לקתה הכוליא \ ג. מליא מוגלא או מים \ ד. ניקבה \ ה. הקטינה \ ו. בעוף \ ז. ניטל הכיס	
		173	כז. האם
		א. ניטלה האם \ ב. בעוף דברי סיום להלכות טריפות	

הלכות טריפות הריאה

	א. נאמנות הבדוק בענייני טריפות	179
א. הוראה טריפה לעצמו \ ב. שיהא חכם בטריפות \ ג. נאמנות הבדוק \ ד. שוחט לצורך עצמו \ ה. נאמן לאסור \ ו. מלקין על פיו \ ז. הכחשה \ ח. אי אפשר לבדוק \ ט. יצרף עמו אחרים		
	ב. יסוד דיני טריפות	187
א. יסוד האיסור \ ב. דין תורה הוא \ ג. נוהגת במוקדשין \ ד. איסור טריפה \ ה. ספיקן להחמיר		
	ג. בהמה בחזקת היתר וחובת בדיקת הריאה	194
א. אזלינן בתר רובא \ ב. בהמה בחזקת היתר \ ג. חזקת היתר של הריאה \ ד. אין צריך לבדוק \ ה. חובת בדיקת הריאה \ ו. ריאיות של עופות \ ז. סירכא בעופות \ ח. הבדיקה מדרבנן \ ט. אבדה הריאה \ י. לא בדק במזיד		
	ד. טעות בהוראה	202
א. טועה בדבר משנה \ ב. מחלוקת \ ג. מרא דאתרא \ ד. שיקול הדעת \ ה. מומחה \ ו. אינו מומחה \ ז. סיכום \ ח. דיני ממונות \ ט. היו מחייבים \ י. טבח המקלקל בשחיטה \ יא. לוקח דבר ידוע \ יב. נשמטה מתחת ידו \ יג. שויה איסורא \ יד. טעה בדבר משנה \ טו. כבודו של ראשון \ טז. נשא ונתן ביד \ יז. חוזר בו \ יח. האחרון גדול		
	ה. חסר או יתר בריאה	211
א. חסיר או יתיר \ ב. חסרון במנין אונין \ ג. יתר כנטול \ ד. חליף \ ה. בדרי דאוני \ ו. כטרפא דאסא \ ז. בבהמה גסה או דקה \ ח. קטנה האונה \ ט. עינניתא דוורדא \ י. החידוש בוורדא \ יא. יותר מחמישה אוני		
175	כח. קניינים	
א. שליח לקנות בהמה \ ב. הכחשה בשליחות \ ג. הקונה ואח"כ מוכר \ ד. נשחטה בשליחותו \ ה. נמצאת טריפה \ ו. ספק טריפה \ ז. שותפים		
224	ו. הקדמה לסירכות	
א. איסור הסירכות \ ב. רש"י - אין סירכא בלא נקב \ ג. תוס' - עתידה לינקב \ ד. מכה בדופן \ ה. סירכא תלויה \ ו. מיעוץ ומשמוש \ ז. סימן בדופן \ ח. ממקום למקום \ ט. תרתי לריעותא \ י. ראב"ד - סירכא מסתרכת, במקום רביצתה \ יא. סירכא לצלעות \ יב. נקיב וסביך לגרמא \ יג. בבשר ובגרמא		
231	ז. פרטי דיני סירכות	
א. בדיקה בסירכא כסדרן \ ב. סירכא דחלון \ ג. סירכא בשיפולי \ ד. מחיתוך ומגב \ ה. נפיחה בשיפולי \ ו. סירכא באלכסון \ ז. סמוכה \ ח. אונה לאומא \ ט. סירכא מימין לשמאל		
234	ח. סירכא לדופן ולאיברים ושלל כסדרן	
א. הסמוכה לדופן \ ב. העלתה צמחין \ ג. אי בעיא בדיקה \ ד. נשבר העצם בדופן \ ה. סירכא במקום מכה \ ו. נסרך למקום רך \ ז. מה נקרא מכה \ ח. מוגלא בבשר \ ט. סימן למכה \ י. דופן סותמת \ יא. סירכא לדופן מגוה \ יב. גג האונין \ יג. מחיתוך לדופן ומכה בדופן \ יד. סרוכה לחזה \ טו. סירכא לקנה הלב \ טז. מגג האונה לדופן \ יז. ניקב הדופן \ יח. שדינן בתר רובא \ יט. מאומה לאונה וגם לדופן \ כ. כללא דמילתא \ כא. הרת \ כב. סירכא ללב \ כג. אונא לטרפשא דליבא \ כד. אומא לדופן \ כה. דופני הריאה ללב \ כו. גג האומה לשדרה \ כז. כל הריאה דבוקה		

שנימוקה \ יג. אוטם בריאה \ יד. טריפה
חיה

י. שאר דיני הריאה ב 256

א. ריאה שהאדימה \ ב. עביא לה כבדא
ג. דומה לבקעת \ ד. מראה ככוחלא \
ה. מראה כדיותא \ ו. ריאה ירוקה \
ז. כמראה כבד ובשר \ ח. גלדי אוכמי
אוכמי חזואתא \ ט. מתכשר בנפיחה \
י. תרי בועי דסמיכי \ יא. אין מקיפין
בבועי \ יב. סירכא בבועה \ יג. בועה
בשיפולי \ יד. העלתה צמחים \ טו. לבדוק
הסמפונות \ טז. לקותא \ אומה לטרפש

כח. שיפולי האומה לטרפש \ כט. המקום
האדום שבטרפש \ ל. גג האומה לערוגות
לא. אומה לטרפש \ לב. סירכא תלויה
לג. תרתי לריעותא \ לד. ממקום למקום
לה. דיבוק כנפי הריאה \ לו. סימן \
לז. סירכא בורדא \ לח. בשתי ורדות

ט. שאר דיני הריאה א 248

א. ניקב קרום העליון \ ב. איגליד כאהינא
סומקא \ ג. זה שלא כנגד זה \ ד. ידא
דטבחא \ ה. מורנא \ ו. קרום שעלה מחמת
מכה \ ז. ריאה שיבשה \ ח. צמקה \
ט. מקיפין בריאה \ י. ריאה שנשפכה
כקיתון \ יא. מחט בריאה \ יב. ריאה

נספחים

265	שירי רבי אפרים אלנקאווה ורבי אבא מרי אבן כספי
274	נקודות בהכנת סכין השחיטה מאת הרב אב"י גולדמינץ
285	מפתחות
286	מפתח מקורות
333	מפתח נושאים
377	אינדקס למפתח נושאים

ישיבת שעלבים (ע"ר)
Yeshivat Sha'alvim

580024529 ע"ר ישיבת שעלבים

ישיבת הסדר / גבוהה

מכון מרדכי לבני חו"ל

מדרשה לבנות

ישיבה תיכונית

חטיבת ביניים

כולל אברכים

מכון לרבנות
ע"ש הרב אלון מרכוס

מכון לדיינות
ע"ש יהודה קולינימוס

מכללה לחינוך ע"ש דוד לנדר

בית ספר שלהבת בנים

בית ספר שלהבת בנות

אולפנה לבנות

גני ילדים

מכון שלמה אומן

מכתב ברכה

בהמשך להוצאה לאור של שו"ת התשב"ץ במהדורה מתוקנת ומושלמת בחמישה כרכים, מוציאים עתה לאור חוקרי מכון שלמה אומן שעל-יד ישיבתנו מהדורה מתוקנת של ספר 'בין שמועה', גם הוא מעשה ידיו של רבינו שמעון ב"ר צמח דוראן זצ"ל. ספר 'בין שמועה' עוסק בענייני שחיטה וטריפות, ובו פסקי הלכה והסברי סוגיות ובירורי מציאות לתועלת השוחטים והבודקים והמעיינים לדורותיהם; עתה הגיע זמנו בעזה"ת לצאת לאור מנוקה משיבושים, מוער ומצוין וממופתח, סולת מנופה.

ברכותיי לרב אברהם יעקב גולדמינץ שליט"א, בוגר ישיבתנו וחוקר ותיק במכון, שלמד ושנה ושימש תלמידי חכמים גם בענייני שחיטה וטריפות, שההדיר וערך את הספר בטוב טעם, לראש המכון ידידי הרב יואל קטן שליט"א שההדיר חלק ניכר מהספר, ולמנהל האירגוני החדש והנמרץ של מכון שלמה אומן, הרב אלעד ברנד, שהביא את ספר 'בין שמועה' לדפוס. יהי רצון שילכו הרבנים חוקרי המכון מחיל אל חיל, ונזכה לראותם מגדלים פירות משובחים בהוצאת מהדורות מתוקנות של ספרי קדמונים לאור, לתועלת עולם התורה כולו.

ובאתי עה"ח בר"ח אדר שני תשע"ו

יחזקאל יעקבסון
ראש ישיבת שעלבים

מבוא

	לימוד הלכות שחיטה וטריפות
15	סידור ההלכות
16	ריבוי הפרטים
16	לימוד הספר יבין שמועה
17	על המחבר
18	עיסוקו ברפואה
19	הספר יבין שמועה
21	מהדורתנו

פתחה לבד את העופות שלה והבחינה ב'שאלות', ודלתו של הרב הייתה פתוחה כמובן מאליה להשיבה דבר. היום המורים במקצוע זה נער יספרם, והשואלים כמעט שאינם.

גם הלומדים סוגיות בענייני טריפות מתייחסים אליהן כשבילי דרקיעא. הדגמות והמחשבות לציבור הלומדים בנושאים אלו הנין אירועים חריגים, שכותבים עליהם בעיתון. 'את והב בסופה'¹, לימוד סוגיא בסער וסופה עד שלבסוף נעשים אוהבים זה לזה, ואפילו סתם משא ומתן כדרכה של תורה לעומקה דשמעתתא בנושאים אלו, הם דברים יקרי מציאות, שקורים ליחדי סגולה ממש. אחת הסיבות לכך הינה חוסר ההיכרות עם המציאות, ולכן גם כאשר הלומדים מבינים במה מדובר הם מוותרים בדרך כלל בלימוד עניינים אלו עם עומק הסברא וההגדרות ההלכתיות, כמקובל בסוגיות למדניות².

לימוד הלכות שחיטה וטריפות

בימים עברו, כל רב בישראל, וכל ת"ח וכל צורב עוסק בהלכה, היה בקי בהלכות שחיטה וטריפות להלכה ולמעשה. אולם נראה שבדור האחרון התרחקו הלכות שחיטה וטריפות מבתי המדרש ונתמעטו העוסקים בהלכות אלו, והן נהיו מקצוע הלכתי שעוסקים בו יחידי סגולה. אחד מני אלף יוצא להוראה במקצוע זה, יחיד בין חבריו. רוב תופסי הישיבות ויושבי על מדין, גם אלו שמתרחבים מעבר למסכתות היישיבתיות, אינם מצויים בשיג ובשיח של רבנן טרופאי הפוסקים בהלכות טריפות. הסיבה העיקרית לכך היא ריכוז השחיטות והבדיקות בבתי המטבחים גדולים, וריחוקן מהציבור הרחב. הציבור קונה מוצרי בשר סגורים וארוזים וחתומים בהשגחה המקובלת עליו, בניגוד לדורות הקודמים כאשר בכל עיירה היה שוחט, וכל עקרת בית

המציאות האסטרונומית [מדע הכוכבים] ומאבדים את ההבנה וההגדרות ההלכתיות של הסוגיות, ראה בהקדמה לספרי שבילי דירחא (מהד' שניה, ירושלים ה'תשע"ד).

1 במדבר כא, יד; קידושין ל, ב.
2 ראה בהקדמה לספר דובר שלום, הרב מרדכי גרשון קובר שליט"א, ירושלים תשע"א. גם בהלכות קידוש החודש, רבים מסתפקים בהבנת

בכללי ההוראה ודיני רוב וחזקה, ולא היה לו שיקול דעת הלכתי. ולעומתו הרב מורה ההוראה, אשר ידיו רב לו בכל מקצועות התורה, הגיע להוראה מתוך בית המדרש, מתוך העמל והיגיעה בדברי הגמ' והראשונים כדרכה של תורה, לאוקמי סברא ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, לברר להיכן הדעת נוטה ואיך מקובל להכריע. פסיקת ההלכה באה מתוך רוחב לב, כשהוא מכיר את היקף השיטות והמצבים המובאים בפוסקים. לרב יש את כובד הראש והאחריות הנדרשת בפסיקת הלכה, גם יש לו את התקיפות לעמוד בפרץ נגד בעל הבית העומד על שורו שנטרף וחס על ממונו.

ועוד נקודה חשובה: בעבר רוב היהודים היו עניים, וכאשר התעוררה שאלה של טריפה עסקו בה ביסודיות, והרב הנשאל חיפש בכוחא דהיתירא איך ניתן להציל את כשרות הבשר. בימינו המציאות לא דורשת זאת, ולפעמים יותר משתלם להמשיך בשחיטה ולא להתעכב בעקבות שאלה [דהיינו שלא לעצור את היליני; הנזק מהאטת קצב העבודה יותר גדול משווי של טריפה אחת]. ממילא רבן טרופאי עוסקים יותר בהוראת הלכה והנהגת השחיטה ובקריטריונים של רמת הכשרות, ופחות בפסיקת שאלות והכרעה בין שיטות³. כך שהלכות אלו הן עתה כמו מת מצוה, שאין הכל ממששים בהן; ודווקא על כן מצוה רבה ללמוד אותן ולהעמיק בהן.

מצד שני גם העוסקים במלאכת הקודש, השוחטים והבודקים ומורי ההוראה, לא נושאים ונותנים בדרך כלל בבית המדרש בהלכות אלו. ידיד שלי ישב פעם בבית מדרש ואוזנו קלטה משא ומתן כדרכה של תורה בין לומדים בהלכות שחיטה, וכאשר פנה אליהם בחידוש הלכתי - התפלאו אותם לומדים על כך שיש בבית המדרש עוד יהודי שמבין בהלכות שחיטה וטריפות, ואף יודע לאסוקי שמעתתא ולאוקמי סברא בעניינים הרחוקים האלו.

כאמור, בעבר הייתה לכל רב מקומי אחריות גם בהלכות אלו. בכתבי ההכתרה של רבני העיירות, האחריות על השחיטה היא אחד מתפקידיו העיקריים של הרב. כמו שכל רב קיבל מרביתו את דרך הפסק בחלק השני של יורה דעה - כך כל רב היה צריך לשמש את רבותיו ביורה דעה חלק ראשון, ולדעת לבדוק סכין ולהורות בדיני טריפות הריאה ובשאר דיני טריפות. גם תפקידו של השוחט היה תפקיד תורני, ונדרשה ממנו דוגמא ואחריות³. בדרך כלל הכירו בו כתלמיד חכם, והרבה ספרי יסוד בהלכות שחיטה וטריפות נכתבו על ידי שוחטים.

אצל פוסקים רבים נזכר כי השוחט והבודק לא יפסקו בעצמם, אלא דווקא הרב מרא דאתרא. השוחט למד את ההלכות למעשה, ומסתבר שהרבה פעמים התעמק במקורות וביסודי הדינים וגם בקיצורים ובספרי שו"ב, ונעשה בקי בפרטים. למרות זאת הוא לא היה בקי

מדובר על גישה כללית כאשר ההוראה למעשה מתבצעת על ידי השו"ב, בלי פסק של רב מורה הוראה, למרות שמדובר על 'שאלה' הדורשת הכרעה ושיקול הדעת, דהיינו הוראת חכם.

3 ראה למשל ביאור הלכה סי' נג סע' כד ד"ה שליח ציבור.

4 לעיתים בכשרות שאינה מהודרת, השו"בים מתירים ספיקות בשופי בלי לעיין כדבעי. לפעמים

סידור ההלכות

בתקופת הראשונים התחילו לסדר ספרים של מסקנות הסוגיות אליבא דהלכתא, כפי שכתוב בהקדמות הספרים המוכרים לנו. כמו במקצועות אחרים בתורה, גם הלכות שחיטה וטריפות נכתבו אליבא דהלכתא, בשמעתתא וסברא ובהלכה למעשה.

הספר **יבין שמועה** תפס מקום של כבוד במסירת תורת השחיטה והטריפות, והיה לספר הלימוד העיקרי להלכות אלו בקהילות צפון אפריקה, מקום מגוריו של רבינו, כפי שיפורט בעז"ה. מהשוחטים והבודקים נדרש ללמוד גמרא ופוסקים לפני קבלת ההיתר לשחוט⁵, וכבר מדורות קדמונים הם נזקקו לחיבורים שיסכמו להם את מסקנות הסוגיות וסדר השחיטה והבדיקה. אחד הבולטים שבין חיבורים אלו היה הספר **יבין שמועה**.

לרבינו הרב רבי שמעון בן צמח דוראן בעל שו"ת התשבץ הייתה לשון לימודים, בה הסביר וביאר להפליא את המקורות בחז"ל ואת יסודי הדינים, גם בשמעתתא וסברא וגם בהכרעת ההלכה. פסקיו היו מקובלים על גדולי הדורות והובאו רבות

בספריהם עוד כאשר היה בכתב יד, וביותר מאז שנדפס הספר **יבין שמועה** לראשונה בשנת תק"ד (1744), יותר משלוש מאות שנה אחרי שחובר. אולם חלק נכבד מהפוסקים הקדמונים לא ראו כלל את דברי רבינו, או שהכירו אותם רק מכלי שני⁶, והסיבה לכך היא האיחור בהדפסת ספרי שו"ת התשבץ וספר יבין שמועה⁷. לכן יש אומרים שדעתו מכרעת כנגד גדולי הפוסקים שלא ראו את דבריו, כי אילו היו רואים אותם היו פוסקים כמותו⁸. במקומות מסוימים מביא הב"י את דעת רבנו בקצרה כפי שהיה לפניו בקיצור תשובותיו, וגדולי האחרונים פירשו את דבריו באופן מסוים, כאשר אח"כ נתגלה בשו"ת התשבץ עצמו או בספר יבין שמועה שכוונתו הייתה שונה. וכתב הבית אפרים⁹: 'שהם כתבו כן לפי שהיה לפניו קיצור דברי תשב"ץ שהעתיק הבית יוסף, ולפיכך פירשו מה שפירשו, אבל אנו שזכינו לאור הגנוז התשב"ץ ומבואר שם דאין חילוק וכו' ניש לנו לפסוק כדבריו בספרנו], וכן הוא להדיא בספר יבין שמועה'.

סתהון כלל ד כתב שיש להכריע כשו"ת התשב"ץ גם מול הכרעת מרן הבית יוסף, כי אילו היה מרן רואה את פסקי רבינו היה פוסק כמותם. ייתכן שניתן לומר כלל זה גם על הפוסקים שבספר **יבין שמועה**, שלא הגיע לידי מרן (עיי בהקדמתו של ר' זכריה זרמתי להדפסה החדשה של ספר 'מורה דרך' ובו קיצור תשובות התשב"ץ [הספריה הספרדית, מכון בני יששכר, תשס"ב] הע' 6; עיי על ספר זה במבוא לתשב"ץ ח"א עמ' 57).

9 סימן לו ס"ק צז, הובא להלן חלק ג הל' טריפות הריאה ס"א א סעי' ז הע' 67 (עמ' 143).

5 ראה שמלה חדשה ס"א א סעי' ו, ובזבחי צדק ס"א א ס"ק ה כתב שלא נהגו לדקדק בזה.

6 ראה למשל במאמר 'ספר מאמר חמץ להרשב"ץ', מקבציאל, חברת אהבת שלום, גלי לא ניסן-תמוז תשס"ה, שם יש רשימה של קדמונים אשר ראו את מאמר חמץ בכתב יד, וחלקם ראו אותו רק בכלי שני.

7 ראה עוד במבוא לשו"ת התשב"ץ כרך א מהדורתנו עמ' 38 ואילך.

8 ראה כנה"ג חו"מ ס"י שפו הגב"י אות יח, שכתב שדעת התשב"ץ מכריעה כנגד הרשב"א וכן כנגד תרוה"ד. ובספר ארץ החיים לר"ח

ריבוי הפרטים

אין לך מקצוע עם כל כך הרבה פרטי הלכות ויהיכי תימצאי כהלכות טריפות. בעלי החיים שונים זה מזה¹⁰. כשם שאין פרצופיהם של בני אדם שווים, כך בכל פרט ופרט בגוף הבהמה אין לך בהמה שהיא זהה בדיוק לחברתה. רק בהלכות טרפות הריאה יש למעלה משלוש אלפים פרטי הלכות¹¹. אין לך מקצוע בתורה שנידון כל כך הרבה בפוסקים כמו הלכות טרפות הריאה בפרט והלכות טריפות בכלל, שהרי גופי הבהמות שונים זה מזה, ובכל השנים התעוררו שאלות למעשה בתחום הזה. כבר בדורות קדמונים נדרש מהשו"ב קבלה על כך שהוא בקי בהלכות, מלבד היותו אומן במלאכת היד של השחיטה והבדיקה.

ישנם פוסקים שנאמרו לשעתם, וישנן תשובות שזכינו בהן לדורות. בדורות הקודמים כמעט כל ספר שו"ת כלל חלק נכבד של שאלות ותשובות על יו"ד חלק ראשון, זאת מלבד חיבורים מיוחדים בהלכות אלו.

לימוד הספר יבין שמועה

רבינו כותב¹² כי ספרו התפשט ומצוי ביד הלומדים והעוסקים במלאכת הקודש. בתקופות מאוחרות יותר הספר יבין שמועה היה לספר הלימוד העיקרי בארצות צפון אפריקה להלכות שחיטה וטריפות¹³. מהר"י עיאש¹⁴ כתב על דברי רבינו בספרו יבין שמועה כי הוא מאריה דאתרא בעירו ארגיל (אלגיר), ופוסקים שם כמוהו אף לקולא. רבינו גם כונה 'רבן של כל בני הגולה'¹⁵, 'ובכל מקום ששנה הלכה כמותו, וכל גלילות אלו על פי מידותיו דרכו מנהגיהם כוננות, אחרי דברו לא ישנו'¹⁶. החיד"א¹⁷ מזכיר שעותק של הספר יבין שמועה בכת"י היה נמצא באיזמיר בימי הרב בעל כנסת הגדולה (נפטר בשנת תל"ג).

במקביל, כחמישים שנה מאוחר יותר נכתב באשכנז הספר שחיטה ובדיקות למהר"י וייל, יסוד השחיטה האשכנזית. ספר זה התקבל כספר הלימוד היסודי להלכות אלו, עד לזריחת שמשו של הספר שמלה חדשה – תבואות שור. תוך

כהקדמה לחלק ב של שו"ת פרי צדיק מאת הרב רפאל ידידיה שלמה צרור, ירושלים תשמ"ה.

15 מטה יהודה סי' תסב ס"ק ו.

16 הקדמת רבני ארגיל לשו"ת התשב"ץ, מהדורתנו עמ' 63.

17 שם הגדולים מערכת ספרים י אות ד יבין שמועה (הראשון). כנראה גם שו"ת התשב"ץ היה שם בכתב יד, ראה 'בענין ספר תשב"ץ היה לרבי חיים בנבנישתי בעל כנסת הגדולה', הרב יעקב חיים סופר, מוריה שנה ל גלי א-ב (שמט-שט) מנ"א תשס"ט, אות ט עמ' קמא-קמב. מאמר זה נדפס גם במקבציאל גלי לה תשרי תשס"ט עמ' תרלב-תרלג אות ג.

10 ראה למשל בספר כללי המילה לר' גרשום ב"ר יעקב הגוזר עמ' 136 ד"ה תחילת דבריו, שהעורלות אצל התינוקות אינן שוות ואינן דומות זו לזו, וכ"ה באברים אחרים.

11 כך אמר מו"ר הגר"א יאקאב שליט"א. לכן גם השתדלתי להכין מפתחות מפורטים ביותר.

12 בהקדמתו, על החלק השלישי הלכות טריפות הריאה, שנכתב והתפשט לפני שני החלקים הראשונים.

13 שו"ת הרשב"ש חלק ג סי' רי: ... 'מורה על מיעוט הרגל בהלכות טריפות... וקבל על עצמך להרגיל קריאתם, וגם בשאר כל הספר שקראו יבין שמועה'.

14 'דיני ומנהגי אלגיר' סי' ז אות א, נספח

באלג'יר²² בהיותו בן פ"ג, כשהוא מוריש את כיסאו לבנו ר' שלמה, הרשב"ש.

רוב שנות צעירותו של רבינו עברו עליו באי מיורקה הסמוך לספרד²³, שהיה בזמנו עיר גדולה של חכמים וסופרים, והקהילה במקום היתה ברמה גבוהה מבחינה תורנית וגם מבחינה כלכלית. רבותיו של הרשב"ץ היו אביו רבי צמח, הקדוש רבי וידאל אפרים (תלמיד הר"ן), רבי שם טוב פלקון, וחותרו לעתיד של רבינו רבי יונה דיסמסטר (מצאצאי הרמב"ן). רבינו נאלץ לברוח²⁴ ממיורקה לצפון אפריקה בגזירות²⁵ שהיו בשנת ה'קנ"א (גירוש ספרד הראשון)²⁶, וביחד עם עוד תלמידי חכמים הם העלו מאוד את הרמה התורנית של כל האיזור²⁷.

רבינו הרשב"ץ, 'גדול המורים' כלשונו של החיד"א²⁸, היה אבן תלפיות לחכמי אלג'יריה ושאר ארצות צפון אפריקה. הוא מונה לדיין בבית הדין של אלג'יר. עם הריב"ש המבוגר ממנו, ועוד תלמידי חכמים שגלו מספרד²⁹, הם תיקנו תקנות

תקופה קצרה נכתבו כמה עשרות פירושים על ספרו של מהר"י וייל¹⁸.

כאמור, בצפון אפריקה לימוד הלכות טריפות נעשה בעזרת הספר יבין שמועה. הוא נזכר באלפי תשובות, כאשר חלק נכבד מן התשובות אינן דיון בדעתו של רבינו, כי אם פתיחה לנושא המדובר או לשאלה מעשית¹⁹. הדבר מראה שעיקר הלימוד של נושא זה היה בספר יבין שמועה, ובו נפתח כל דיון. כמו כן דעתו של רבינו הובאה כדעה מכרעת בספיקות רבים²⁰.

בנוסף, ישנם מאות דיונים בדעתו המכרעת של רבינו, דברי ראשונים כמלאכים, כפי שעניי הלומדים תחזינה בהערות. השתדלתי גם להביא את הכרעות השו"ע והפוסקים המפורסמים, אבל אין סוף לפרטי הדינים והמצבים שנזכרו בפוסקים ולא הובאו בהערות.

על המחבר²¹

ר' שמעון בן צמח דוראן, הרשב"ץ, נולד בשנת ה'קכ"א, ונפטר בשנת ה'ר"ד

18 חלק מהם אשר נמצא בכתבי יד אמור לראות אור בעז"ה ע"י 'מכון תבואות שור' בראשות מו"ר הגרי"א יאקאב שליט"א.

19 לכן לא הזכרתי כל ציטוט מדברי רבינו שהובא בספרי השו"ת.

20 גם איזכורים אלו לא הובאו בהערות.

21 פרק זה מבוסס בעיקר על ההקדמות לשו"ת התשב"ץ מהדורתנו, חלק ראשון תשנ"ח וחלק חמישי תשע"ג. ראה שם אריכות וביסוס הדברים.

22 היא אלג'זאיר, היא ארגיל; כיום בירת אלג'יריה.

23 הגדול והחשוב שבאיים הבלאריים, שנחשב ברוב התקופות כחלק מספרד.

24 מצאתי ביטוי מעניין, שכנראה נאמר על שנות נדודיו (שו"ת התשב"ץ מהדורתנו חלק ה מכתב

יד סי' לו): 'וכבר דנתי בכיוצא בזה יותר מט"ו שנים במקום אחר זולתי מקומנו זה'.

25 התבטאות אישית של רבינו על הגזירות (שו"ת התשב"ץ ח"ג סי' יד): 'ואני הייתי עם זה ההרג (=במיורקה) והצילני ה'.

26 התבטאות מעניינת של רבינו על הגולים (ח"ג סו"ס ט): 'הם הורקו מכלי אל כלי, מפרובינצא למיורקא וממיורקא לאלג'יר'.

27 ראה שו"ת התשב"ץ חלק ג סימן מה: 'שאין בהרבה מקומות מאלו הארצות זקנים יודעים הנהגת הציבור, יודעי דת ודין'.

28 שם הגדולים, מערכת ר קונטרס אחרון אות ה, רבנים.

29 חלק נכבד משו"ת התשב"ץ מהדורתנו חלק ה מכתב יד הינו תשובות מאת חכמי בית מדרשו של רבינו, חלקם ממגורשי ספרד אשר הגיעו לצפון אפריקה באותה תקופה.

שהיה רופא מובהק ובקי בכל חכמה, וכן³³ 'הרשב"ץ שהיה מופלג בחכמת הטבע'.

רבינו מאריך בספר יבין שמועה בתיאור המציאות, צורת האיברים (אנטומיה) ואופן פעולתם (פיזיולוגיה).

רוב ההסברים הרפואיים נמצאים בהרחבה יותר גדולה בספרו מגן אבות חלק שלישי פרק ד, כאשר כאן העתיק רק קטעים משם, בדרך כלל ציטוט מדויק - ושם ישנן הוספות והרחבות. העיר הרב אמיתי בן דוד שליט"א כי מסתבר שהמקורות מהם העתיק רבינו הינם ספרי רפואה העוסקים בגוף האדם, ולא בבעלי חיים. הסיבה למסקנה זו היא כמה מקומות³⁴ בהם נראה שהדברים במקורם נכתבו על בני אדם, והותאמו למבנה של בעלי חיים. גם מסתבר שבזמנו לא היו מצויים ספרים על רפואת בעלי חיים. כך גם נראה בספר מגן אבות, במקור של הציטוטים. הדברים מתאימים גם עם דבריו בהקדמתו כי ענין הטריפות שורשו הוא חכמת הרפואה. חלק מידעיותו של רבנו באו מלימוד בספרי חכמי הגויים, ועל כך הוא כותב בהלי טריפות פרק כא כשרבנו עוסק במקרה של 'יצאו בני מעיו': 'הנה רז"ל למדו זה מזה הגוי, אם כן אין להאשים אותנו אם אנחנו לומדים בתועלות האברים מספרי האומות שדברו בזה' [למרות שההלכה נקבעת לפי הגמרא, רבינו רב אשי סוף הוראה, ודברי הפוסקים שבאו בעקבותיה,

לטובת הקהל, והנהיגו את קהילתם ביד רמה. נשלחו אל רבינו שאלות מכל ארצות צפון אפריקה, והוא עשה מאמצים רבים לשיפור המצב הרוחני בין יהודי האיזור.

עיסוקו ברפואה

כאמור, רבינו ברח עם יהודים רבים אחרים לאלג'יר השכנה בעקבות גזירות שנת ה'קנ"א, שם קיבל אחריות על הקהילה, ועמד בראשה. על כך כתב רבינו³⁰: 'וידוע הוא כי תכלית תשמישו לפני החכמים לא היה כדי לישב בראש, כי נכסים היו לנו ומלאכת הרפואה למדנו, אשר החכמה ההיא תחיה בעליה דרך כבוד בארץ אדום; אבל בעוון הדור נגזר שמד בכל אותן ארצות, והיתה לנו נפשנו לשלל, והנחנו כל נכסינו שם, והניצול בידנו נתנו אותו לגוים כדי שיעמוד טעמנו בידנו ולא נבוא לידי אונס (=שמד). ודי לנו בזה פתח היתר במה שנהגנו בו (=לקבל שכר עבור הלימוד וההוראה), כדי שתהיה תורתנו אומנותנו ויום ולילה לא נשבות. ואילו הייתה מלאכת הרפואה מספקת בארץ הזאת אשר נשתקענו בה - לא באנו לידי מידה זו (=להתפרנס מן הציבור), אבל היא גרועה מאוד. ולשוב לארץ אדום לא רצינו מפני בלבול אותן מקומות, ובכל יום נתחדשו שם גזירות ושמד, ומאן דנכית ליה חייוא - חבלא מדחיל ליה'³¹. וכן כתב על רבינו החיד"א³² 'הרשב"ץ

ממחברי שו"ת יבין ובוועז.

31 ע"פ שיר"ה רבה א, ג; קהלת רבה ז, ד.

32 עין זוכר מערכת א אות צג.

33 בקונטרס אחרון למחזיק ברכה יו"ד סי' מב אות ג.

34 כגון חלק ב טריפות פרק ג הנקובה והע' 15-16.

30 בספרו 'מגן אבות' על מס' אבות פ"ד מ"ה, אחרי שהאריך בהיתר להתפרנס מהרבנות, ומודיע שאת קונטרסו בענין היתר זה [שו"ת התשב"ץ ח"א סי' קמב-קמח] יראו אותו גדולי הדור הזקנים ואמרו ישר וישר. גם הרשב"ש בן רבינו עסק ברפואה, ראה בשו"ת הרשב"ש סי' כב, פט ו-שב, וכן נכד רבינו ר' צמח, אחד

וכתבתי זה היום שלישי פרשת ותחיין את הילדים [שמות], שנת ה' חפץ למען צדק'ו יגדיל תורה ויאדיר, שנת ה' אלפים ומאתיים, ומשנותי קרוב לסוף לשוני ע"ט סופר מהיר'.

רבינו מספר בהקדמתו שהחלק השלישי של הספר, הלכות בדיקת הריאה, התחבר אחרי בואו לאלג'יר, אחרי שנת ה'קנב, והתפשט בציבור 'כי מצאוהו המשכילים נאה ומקושט'. השלמת המלאכה בהלכות שחיטה וטריפות נעשתה בסוף ימיו³⁵. זו

ולא חכמת הרפואה המשתנית מדור לדור³⁵. גם כללי ההכרעה של רוב וחזקה וכו' אינם כלים מדעיים אלא כללים בהלכה³⁶. ואכמ"ל.

הספר יבין שמועה

רבינו הכין רשימה של הספרים שחיבר³⁷; ובתוכם: 'ספר שלושה עשר, עוד זכיתי והאריך השם ימי, חיברתי מאמר אחד וקראתיו מאמר יבין שמועה, על שתי הלכות, שחיטה ובדיקת הריאה.

בחשיבה המדעית מתבטאת בעיקר כאשר קיימים ספיקות באבחון, או כיווני חשיבה של מחקרים חדשים. יש לי הרגשה שהשינויים האלו יקבלו גם משמעות קלינית ברפואה טיפולית-מעשית. (הכותב עסק ברפואה במסגרת אירגוני החדש והמסתעף).

37 הרשימה נדפסה בשו"ת התשב"ץ חלק א מהדורתנו עמ' 49 והלאה. הרב משה עמאר [יתשובת רבי שמואל ויליסיד זצ"ל בענייני נידוי וחרם], מוריה שני גל' ט-י (רא-רב) שבט תשנ"א עמ' כט הע' 49] מסתפק אם רבינו כתב גם חיבור בענייני נידוי וחרם, שלא נזכר ברשימת הספרים, מעין הקונטרסים המצורפים ליבין שמועה. לענ"ד יש גריעותא בכך שהחיבור לא נזכר ברשימת הספרים, מפני שניכר שרבינו דקדק ברשימה זו.

38 לכן כתב השדי חמד (מערכת א סוף אות קכא, וכן בכללי הפוסקים סי' יא אות יז) בשם ספר מזמור לדוד ריש סי' גן (דף לא ע"א, והובא גם בספר כל החיים לגר"ח פלאגי דף כז ע"ד אות ל) שכאשר הרשב"ץ סותר עצמו מתשובותיו לספרו יבין שמועה, העיקר הוא דבריו שביבין שמועה שחיברו בסוף ימיו. דברים אלו נאמרו על דברי רבינו במאמר חמץ שחיבר, ונדפס ביחד עם ספרו יבין שמועה. יצויין שמאמר חמץ נזכר כמה וכמה פעמים במשנה ברורה הל' פסח (סי' תעב שעה"צ ס"ק ב, יב, ס. סי' תעה ס"ק כט, ועוד. ראה במאמר המוזכר בהע' הבאה הע' 7). לפי זה יש לדון על הל' טריפות הריאה שנכתבו קודם לכן. [הקשה הרב יעקב חיים סופר שליט"א

35 רמב"ם הל' שחיטה פ"י הל' יב-יג: 'ואין להוסיף על טריפות אלו כלל, שכל שיארע לבהמה או לחיה או לעוף חוץ מאלו שמנו חכמי הדורות הראשונים והסכימו עליהן בתי דיני ישראל, אפשר שתחיה, ואפילו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות, וכן אלו שמנו ואמרו שהן טריפה, אף על פי שראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן, אין לך אלא מה שמנו חכמים, שנאמר על פי התורה אשר יורוך'. וראה שו"ת אגרות משה יו"ד ג סי' לו, חו"מ ב סי' עג, שו"ת ציץ אליעזר חלק יט סי' לב.

36 ראה שו"ת אגרות משה יו"ד ב סי' ג. וראה גם במאמרו של הרב יעקב אריאל 'עוד בענין בליעה ופליטה בכלים' (המעין) כרך נג גל' ב 204, טבת תשע"ג) שביאר שהלכות טריפות מתבססות על חשיבה הלכתית משפטית השונה במהותה מהחשיבה המדעית. [נקודה להתבוננות היא השינויים בחשיבה הרפואית-מדעית בשנים האחרונות. ניתן להבחין בכך שהתחילו לשלב טיפולים של רפואה אלטרנטיבית בתוך הרפואה הקונבנציונלית, אולי בגלל סיבות מסחריות. בנוסף, לפני כחמש עשרה שנה כמעט כל דבר מסופק אובחן בתור וירוס, לאחר כמה שנים הנטיה היתה יותר בכיוון של אלרגיות. בתקופה האחרונה העולם נעשה רגיש לענייני זיהום אויר וחומרים מסוכנים, וגישה זו מחלחלת גם לתוך החשיבה הרפואית, בכיווני מחקר וסיגנון חדש של תרופות. ההשפעה של השינויים

בה נכתבו החלקים השונים, טריפות הריאה בשנות צעירותו של רבינו, ושחיטה וטריפות בזיקנותו.

הספר נדפס בליוורנו ה'תק"ד, ע"י ר' יוסף בנימין דוראן אחי ר' חיים יונה (שניהם דור עשירי לרבינו), בכרך אחד עם ספרים נוספים של רבינו, ועם ספר 'תיקון סופרים' לרשב"ש ועוד. לספר צורפו הגהות מאת הרשב"ש בן התשב"ץ, מאת ר' שלמה ב"ר שמעון בן הרשב"ש נין רבינו⁴¹, ומאת ר' שלמה מצאצאי רבינו⁴² בנו של ר' צמח מחבר הטור הראשון מהחוט המשולש - שו"ת התשב"ץ חלק רביעי⁴³, וייתכן שיש גם הגהות מאת ר' אהרן בן הרשב"ש⁴⁴, אשר כתב הגהות על שו"ת התשב"ץ. נזכרו בהערות גם החכמים ר' משה⁴⁵ ור' יוסף⁴⁶

הסיבה לכך שמצינו פרטים כפולים בחלקי הספר³⁹. וכך כותב רבינו בסוף הלכות טריפות שהוא מחבר לספר זה את הלכות טריפות הריאה שכבר התפשטו בין החכמים והמשכילים, ובהקדמה לספר הוא כותב שהלכות טריפה רופפות בציבור ולכן טרח לאספן ולחברן אל מקום אחד, בשילוב של חכמת התורה עליה גדל עם חכמת הרפואה אותה רכש. הרבה ידיעות בסיסיות ויסודות דיני טריפות נמצאים בפרקים הראשונים של דיני טריפות הריאה, אולי בגלל שחלק זה נכתב לפני החלקים הראשונים של הספר. הסגנון של דיני טריפות הריאה ארוך ויותר למדני⁴⁰, בעיקר בפרקים הראשונים, ושאר חלקי הספר נכתבו בסגנון יותר פסקני. ייתכן שהסיבה לכך היא התקופה

בן התשב"ץ], ויש שכינו גם אותו בשם תשב"ץ [=התלמיד שלמה בן צמח]. כתב גם את ספר 'תפארת ישראל', שיש בו דרשות ולקט פיוטים [ונציה חש"ד, כנראה ה'שנ"א], ספר 'מגילת ספר', פירוש על מגילת אסתר, מאמר 'סעודת מצוה', ספר 'חשק שלמה' על משלי [ונציה ה'שפ"ג], ועוד. נפטר כנראה בשנת ה'שנ"ג. גם השתתף עם אביו בכתיבת הטור הראשון של החלק הרביעי של שו"ת התשב"ץ. ראה אודותיו בהקדמה לשו"ת התשב"ץ חלק א מהדורתנו עמ' 37.

43 ראה אודותיו בנספח לשו"ת התשב"ץ חלק ה' מהדורתנו עמ' שפג-שצ. פירוט שושלת היוחסין נמצא בסוף הקדמת המו"ל הראשון לספר יבין שמועה.

44 ראה אודותיו בשו"ת הרשב"ש סי' רפז, ובשו"ת יבין ובעז חלק א סי' נג וסי' קכו. ספר מלכי ישרון בערכו עמ' 92.

45 נזכר בשו"ת התשב"ץ חלק ד טור ג סי' לה, ובסי' ד של שו"ת נפך (נדפס בסוף ח"ד של התשב"ץ מהדורתנו) ועוד. ראה אודותיו בספר מלכי ישרון בערכו עמ' 50.

46 נזכר בשו"ת התשב"ץ חלק ד חוט המשולש

(קונטרס תפארת יצחק שנדפס בסוף ספר הזכרון לרבי יצחק טייב, קונטרס תורת המנהגות, בענין מנהג במקום איסור דרבנן, סימן ג עמ' קיד) שאינו פשוט כלל לומר שתשובות התשב"ץ קודמים לחיבורו יבין שמועה, מפני שבתשב"ץ חלק ג סימן קח הזכיר את הלכות בדיקה שלו. אולם לענ"ד התשובה פשוטה, הרי שם מדובר על הל' בדיקת הריאה, שנכתבו בצעירותו.]

39 ראה במאמרו של הרב משה רוזנר 'ספר מאמר חמץ להרשב"ץ - מהדורה חדשה', ישרון ח ניסן ה'תשס"א ובישורון בענייני פסח ניסן ה'תשס"ז הע' 4.

40 כפי שרבינו כותב בסיום הל' טריפות 'ודיברתי בו על צד של משא ומתן למשכילים'.

41 נזכר בשמו בהגהה לשו"ת התשב"ץ חלק סי' קנו. ראה ספר מלכי ישרון חכמי אלג'יר, הרב אליהו רפאל מרציאנו, בערכו עמ' 99. ראה עוד שם עמ' 102 דוראן ר' שמעון ב"ר שלמה נין הרשב"ש, שכנראה כתב הגהה אחת לספר יבין שמועה.

42 רבינו כונה על שם ספרו שו"ת התשב"ץ [תשובות שמעון בן צמח], נין של רבינו כונה הרשב"ץ השני [רבי שמעון בן צמח בן הרשב"ש

מלבד ציון מקורות כמקובל⁴⁹, והשוואה לדברי הראשונים ולפסקי הרמב"ם והשו"ע, הוספתי נופך מנושאי הכלים על השו"ע, ומהספר שמלה חדשה - תבואות שור. המטרה הייתה להשוות את דברי רבינו להוראה המקובלת בימינו בבתי המטבחים. כמו כן וכאמור לעיל, יגעי וחפשי [בעזרת מאגרי מידע] ספרים העוסקים בדברי רבינו, ובשעת הצורך הבאתי את דבריהם.

הוספתי פיסוק וקטוע לתועלת הלומדים. רבינו סידר חלק מהספר בפרקים, וחלק ממנו גם בחלוקה לסעיפים ('דינים'). הרהבתי עוז להוסיף ולחלק את הספר כולו לפרקים וסעיפים, ולהוסיף שמות לפרקים וכותרות-צד לסעיפים ולהלכות, לנוחות המעיין. התכלית היא להקל על ההתמצאות בספר, ולהראות מקום ללומד ולמעיין. החלוקה שלי שנוספה על החלוקה המקורית הובאה בסוגריים מרובעים⁵⁰.

רבינו הוסיף הקדמות רפואיות אנטומיות ופיזיולוגיות לחלק מההלכות, אותן הדפסנו באותיות קטנות - ההבנה המדעית היום שונה, ולא נראה לי שלומדים בני דורינו יבססו את הידיעות שלהם על הקדמות אלו. זאת למרות שגם הקדמות אלו נלמדו בעיון על ידי הפוסקים, ודקדקו בהן להלכה ולמעשה, כפי שמופיע

אצבי. מהדורה חדשה של הספר יבין שמועה ועוד ספרים שנדפסו עמו, בתוספת הערות למדניות ופלפולים, נדפסה לאחרונה על ידי הרב ש"י פראנק, ירושלים תשס"ט.

מהדורתנו

הדפוס הראשון מציג נוסח מדויק יחסית, ואין הבדלים משמעותיים בינו לבין כתבי היד. לכן רק במקרים מועטים יחסית היה צורך לתקן את הנוסח בעזרת כתבי היד, וכמובן הדברים צוינו בהערות⁴⁷.

ידועים שישה כתבי יד של החיבור 'יבין שמועה' או חלקיו, והם: כת"י ניו יורק סמינר RAB 509, מס' סרט במכון לתצלומי כתבי יד עבריים 39200, עמ' 114-205, סדר הפרקים בו מעורב, ונתווספו בו דברים מחכמים אחרים. כת"י בניהו צ 110, מ"ס 43646, כולל חלק מהלכות טריפות. כת"י ורשה המכון להיסטוריה יהודית 3/234, מ"ס 30466, ליקוטים בהלכות טריפות, רק חלק קטן מהם מהספר יבין שמועה. כת"י בניהו ע 3/163, מ"ס 72071, הלכות טריפות, בגיליונות נוספו הערות מחכמים שונים. כת"י ניו יורק סמינר RAB 1058, מ"ס 43172, סדר הדפים משובש וחסר הרבה. כת"י ירושלים מכון בן צבי 803, מ"ס 38151, לקט פסקים בהלכות טריפות אשר רק חלקם מיבין שמועה, וגם הם כנראה העתקה מהנדפס⁴⁸.

הטור הראשון ס' לב, ראה אודותיו בספר מלכי ישורון בערכו עמ' 50.

47 תיבות שנוספו ע"פ כתה"י נסגרו בסוגריים מרובעים.

48 בכת"י ירושלים 8¹⁵⁶², מ"ס B 370 (דפים 56-61א), נמצאות הערות של רבי ניסים אמאטו מחכמי איזמיר (נפטר בירושלים בשנת תקי"ד), ורשום בקטלוג המכון לתצבי"ע שהן מוסבות על הספר יבין שמועה. אולם מדובר

על חידושים בהלכות טריפות שאינם קשורים לספר יבין שמועה בדווקא.

49 למען הקיצור, וכדי לחסוך בהפניית חוזרות ונשנות, בציונים לגמרא מסכת חולין רשמתי רק את הדף, ובציונים לטור ושו"ע יורה דעה כתבתי רק את הסימן. הדפים בהפניות לתורת הבית הארוך הם דפי דפו"ר.

50 **בראשי העמודים צוין הדף בדפו"ר.**

בשבותיהם שבספרי השו"ת, וכפי שציינתי בהערות. כאמור, רבינו האריך בהסברים הרפואיים בספרו מגן אבות. זכות הייתה לי להשתתף בחבורת אברכים הלומדים בעיון את הלכות שחיטה וטריפות וניקור בראשותו של הגאון רבי יצחק אליעזר יאקאב שליט"א, חבר הבד"ץ 'משמרת למשמרת' (דברעצין) וראש 'מכון תבואות שור'. אין ספק שהסבריו המאירים והבנתו המעמיקה והמעשית בהלכות אלו באו לידי ביטוי גם בהערות, וגם חלק מהנושאים שהתלבנו בהקדמה זו נכתבו מכח כוחו. זכינו גם שכמה הערות משלו הוכנסו לספר. יישר כוחו, כן ימשיך ויגביר חיילים לקדושת המאכלים של עם ישראל, ללמד דעת את העם ולהעמיד את הלכות שחיטה ובדיקות וניקור כדת וכהלכה. עבודתי נעשתה כגמל על גבי ענקים, על

בסיס עבודת העריכה הראשונית של הרב יוסף מרדכי דובוויק שליט"א (חלק ראשון הלכות שחיטה) ושל הרב משה ברוך שליט"א (חלקים ב-ג). יישר כוחם. יישר כח לרב יצחק ברינגר שליט"א על הערותיו ותיקוניו. יישר כח לרב אמיתי בן דוד שליט"א, מחבר הספר שיחת חולין, על הרשות להשתמש בהערות שכתב על ספר יבין שמועה. תודה מיוחדת לרב יואל קטן שליט"א, מנהל מכון שלמה אומן, שהיה שותף בכל השנים האלו בההדרת הספר, ואשר נתן לי את הזכות לערוך ספר זה וספרים נוספים במסגרת פעולותיו של מכון שלמה אומן שע"י ישיבת שעלבים. תודה גם לרבנים הרב משה והרב שלמה בני הרב יוסף בוקסבוים זצ"ל, המנהלים את מכון ירושלים בתבונה ובהשכל בדרכו של אביהם, על עידודם וסיועם.

יונתן לך רחמים'... אילו רחמים דרושים כדי לקיים מצוה זו? אלא כך הוא ביאור העניין: ישנם אנשים שנולדו במזל מאדים וטבעם לשפוך דם, וכשהם שומעים על הזדמנות לקיים את מצות הריגת אנשי עיר הנידחת הם משתדלים להשתתף במצוה כדי למלא תאוותם בהיתר. אמנם לא כך רצון השי"ת, לפיכך נאמר 'יונתן לך רחמים', שיקיים מצוה זו רק מתוך רחמים למען רצון השי"ת. כך גם בעניין השוחט, במה אפשר לבדוק אם מקיים את המצוה למען רצון ה' או חלילה כדי לספק את טבעו האכזר? אלא בזאת ייבחן, האם מרחם הוא על הבריות או לא. ומכיון ששוחט זה אינו מכניס אורחים, אף שכך נהגו, חוששני עליו, ולכן הודח ממשרתו⁵¹.

סיפר הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל באחת מאגרותיו, ששמע מת"ח זקן מחסידי בעלז, כי פעם אחת נתקבל שוחט מומחה בקהילה שהייתה תחת השפעת כ"ק האדמו"ר מבעלז רבי שר שלום זצ"ל. מנהג הקהילות היה שהשוחטים הם שהיו מכניסי האורחים של היהודים שנזדמנו לעיירה. והנה נודע לרבי מבעלז כי אותו שוחט לא נותן לאורחים לעבור את מפתן ביתו. החליט הרבי לפטרו ממשרתו. הלך הלה להתאונן לפני הגאון הידוע רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל בעל שו"ת שואל ומשיב, ובחן אותו הרב וראה כי השוחט בקי בכל ההלכות. הלך הרב נתנזון ופגש את האדמו"ר ושאלו מדוע פוטר השוחט ממשרתו. אמר לו הרבי: בפרשת עיר הנידחת כתוב (דברים יד, יח)

ישורון ל ניסן ה'תשע"ד, עמ' תקו.

51 גליון איש לרעהו 836 פרשת ראה ה'תשע"ד (836); 'בענין צער בעלי חיים', רבי אריה לוי,

קדומים. אני מקווה שהמהדורה החדשה תקל על הלימוד בספר ותקרב אותו ללומדים, ותשיב אותו לכותל המזרח אצל העוסקים בהלכות שחיטה וטריפות.

אף אנו נאמר, כי בזאת ייוודעו השוחטים והבודקים בימינו, בחוזרם על משנתם, בהעמיקם בתלמודם, ואז אות וראיה הם כי מקצוע קודש בידם, ודמות תלמיד חכם להם, כפי שהיה בדורות

אברהם יעקב גולדמינץ

דברי סיום

ישראל ובטחון בהשגחת ה' עליהם לטוב ולמוטב. חלק ניכר מזמני באותם שבועות היה מוקדש להכנת המהדורה החדשה של הספר 'יבין שמועה'. יתכן שכאב הגירוש מחבל עזה ומהישוב נצרים האהוב גרם לכך שבאופן לא-מודע נכנס הספר 'למגרה' למשך כמה שנים, עד שבא ידידי הרב אב"י גולדמינץ ולקח את 'יבין שמועה' לטיפולו, עבר שוב על כל הספר, הוסיף ותיקן ושיפר וערך ומיפתח, את הכל עשה יפה בעתו; ואין המצוה נקראת אלא על שם גומרה.

זה המקום להודות מקרב לב לתמכין דאורייתא, חברי ועד עמותת המכון ובראשם הרב מאיר שלזינגר, פרופ' ישראל אומן והרב מרדכי פייג, ומנהלי ישיבת שעלבים – ראש הישיבה הרב יחזקאל יעקבסון שליט"א וה"ה ברוך ברונר, צבי סמואל ויהודה פרוידגר, על סיועם לתפקודו של המכון ולפעילותו במשך שנים רבות, להגדיל תורה ולהאדירה, לזכרו ולכבודו של ידידי מנוער הקדוש ר' שלמה אומן הי"ד. שנוכה להתחיל ספרים רבים – ולסיימם בעתם ובזמנם.

אחרונה חביבה – תודה מקרב לב לאשתי אשת-החיל ובעלת-החסד ד"ר חנה קטן שתח' על שנים של שיתוף וסיוע. שנוכה יחד לנחת דקדושה מכל יוצאי חלצינו בעזה"י בבריאיות ובשמחה.

אֶת הַכֹּל עָשָׂה יְיָהּ בְּעֵצוֹ, וְגַם אֶת הָעֵלֶם יִתֵּן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים מֵרֵאשִׁית וְעַד סוֹף. (קהלת ג, יא).

הפסוק הזה משאיר סימני שאלה גדולים בלב המתבונן בו. אך התיבות 'מבלי אשר לא' יש בהן כפל שלילה, כך שהמשפט נאמר גם בלשון חיוב: לעיתים האדם יכול למצוא ולהבין את מעשה האלוקים. לעיתים הוא יכול לראות ש'את הכל עשה יפה בעתו' גם כאשר בלבו ובמחשבתו חלק מהשאלות נשארות לא פתורות. 'העולם', ההעלם, הוא האפשרות להישאר ב'צריך עיון' – ולהמשיך לראות איך שהקב"ה ברא עולם כה יפה, וכל פעליו נעשים בעיתם ובזמנם.

ספר זה יוצא לאור ב"ה בעתו ובזמנו - אך באיחור רב. כבר לפני שנים היה הספר 'כמעט מוכן', ומסיבות שונות השלמתו נדחתה שוב ושוב. וברוך ה' שסוף-סוף אנו מברכים על המוגמר.

זכרתי ימים מקדם, ימי קיץ תשס"ה, שבהם גרתי עם משפחתי שבועות רבים ברציפות בביתנו ביישוב נצרים החסום והמופגז (אליו היינו מגיעים בדרך כלל בעיקר בסופי שבוע) עם חברינו תושבי הישוב הנפלאים, שהגיעו באותם ימים לפסגות במימוש בפועל של אהבת תורה ויראת שמים ואהבת עם ישראל וארץ

הק' יואל קטן

והוא ביאור משבח ומפאיר להלכות שחיטה וברייתא
והרישור במעמו ומעמו • וארזו עמו ספר **מאמר**
חמץ כולל כל הלכות חמץ ומצה עם
פירוש התורה וקצת מענייני המלכות • ועד
בה שלשה פירושים נחמד ומראה לפרק איהו מקום
וברייתא דרבי ישמעאל • שלשה חמץ נמצאו סיד
הנפלאה של הגאון המפורסם ככל גזירות ישראל
הגדול והביע הקדוש **הרשב"א** וזקל

ועל פירוש דברי אור נח' כח כח • ומהם ומהם בישראל נח
ספר **הרשב"א** • וכל' • ומהם ומהם ומהם ומהם
מקומם כח • ומהם ומהם • כל מהם ומהם • ומהם
כח • ומהם ומהם • ומהם ומהם •

וכן פירוש דברי אור נח' כח כח • ומהם ומהם • ומהם
עלם דברי אור נח' • ומהם ומהם • ומהם ומהם • ומהם
עלם דברי אור נח' • ומהם ומהם • ומהם ומהם • ומהם
עלם דברי אור נח' • ומהם ומהם • ומהם ומהם • ומהם

נרם בליוורנו יעא

כחם המשבח של הגביר הנפלא כח • **אברהם**
בן חכר הנחל כח • **רפאל**
מלחמה נח •

כח • **לרעה** לעשות את כל מלחמה עברה הקדש

IN LIVORNO MDCCXXXIII.
Nella Stamperia d' Abraham (Meldola).
Con Licenza del Superiori, e Privilegio di S. A. R.

ספר יבין שמועה

והוא ביאור משובח ומפואר להלכות שחיטה
ובדיקה וטריפות, בטעמו ונימוקו

ואתו עמו ספר מאמר חמץ

כולל כל הלכות חמץ ומצה עם פירוש ההגדה וקצת מענייני המולדות
ועוד בה שלישיה

פירוש נחמד למראה לפרק איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל
שלושה המה נפלא"ו

מיד הנפלאה של הגאון המפורסם בכל גלילות ישראל
הנשר הגדול רבינו הקדוש **הרשב"ץ** זצוק"ל

ויבואו אחריהם דברי אגור בנו, הוא הרב הגדול והמפורסם בישראל גדול
שמו הרשב"ש זלה"ה

שהם מקרא מועט והלכות מרובות בדיני שטרות
הנקראים בשם תיקון סופרים

כל רואיהם יקירום, והמשכילים יבינו כמה גדולים מעשי הצדיקים

זכות הרבים תלוי בשני אחים, היקרים והגבירים, המתהלכים במישרים,
וחביבין עליהם דברי סופרים, כה"ר זכריה ודוד שודאכה יצ"ו
אשר הפרישו מממונם נדבות ונדרים, למען דפוס את בית ישראל ספר אלה הדברים,
צדקתם עומדת לדור דורים, ומצדיקי הרבים ככוכבים, יהיו מאירים ומזהירים.

נדפס בלייזרנו יע"א

בדפוס המשובח של הגביר הנעלה כה"ר אברהם בן הרב הגדול כמהור"ר רפאל מילדולה נר"ו
בשנת **לדעת** לעשות את כל מלאכת עבודת הקודש

הסכמת המאורות הגדולים הרבנים המובהקים דייני ק"ק ארגיל יע"א

הנה אנחנו הבאים על החתום בפעם הזאת, יצאתה גזירה מלפנינו בגזירת עירין פתגמא, ובקשר של קיימא, בסלוא דלא מבע דמא, חווייא דרבנן דלית ליה אסוותא מתהומא דארעא ועד רום רקיעא שמי מרומא, למאן דעבר אמילתא כדנא והדין פתגמא, שלא יוכל איש אשר על פני האדמה, להדפיס זה הספר הקדוש דפקיע בשמא, זה ספר יבין שמועה, ואתו עמו ספר מאמר חמץ ופירוש פרק איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל פתיחה וחתומה לאדונינו הרב הגדול הרשב"ץ זלה"ה, ואחריהם קונטרס תיקון סופרים להאשל הגדול ברמה מורינו הרשב"ש זלה"ה, מבלי נתינת רשות מהיקרים המעולים, האחים שלא יתפרדו הנזכרים, מיום כלות הדפוס ועד סיומא דמשך עשר שנים רצופים מילתא דמסימא, בעדי חתימה כרתי ליה, הדמין יתעביד וביתי נוולי ישתווי, חור"ב כסף תבואהו שואה והארץ הנשמה.

ושומע לנו ישכון בטח, וליהוי ליה שלמא רבה, ככל אות נפש רוח נשמה.

כה דברי צעירי הצאן החותמים בהדין יומא.

יום השישי טו"ב לחודש שבט שנת נרדפה לדע"ת אתה ה' וגו' לפ"ק, תוככי ארגיל יע"א מתא דיתבא
על כף ימא

אברהם יאפיל ס"ט

יהודה עייאש ס"ט

יוסף צרוד ס"ט

שמואל אבן כספי ס"ט

הסכמת החכם השלם הדיין המצויין חסיד שבכהונה, כמוהר"ר מלאכי הכהן נר"ו

הני אינהו נינהו שלושה כתובים הבאים כאחד, והן מלמדים הלכות גדולות ומשפטים ישרים. כתוב אחד אומר אמירה נעימה שמאירה את העיניים בדיני שחיטה ובדיקה, לא זו אף זו יורה דעה יבין שמועה בכל מה שמנו חכמים בטריפות. והשני אומר מאמר חמץ, שאו"ר לו ימצא לבדוק בשבע בדיקות, הלכות פסח בפה צח, ותנא והדר מפרש ההגדה וקצת מביאורי המולדות. ובא הכתוב השלישי והיה לאדם, לבאר פרק איזהו מקומן, וברייתא דרבי ישמעאל שיוורד על פי מדותיו"ו, אלה שלוש עשרה הוא היה מונה.

הני תלת מילי שוויהו רבנן כהלכתא ולו טעמא, הואיל ונפקו מפומיה דרב מאריה דתלמודא וסבא דמשפטים, אלו הן פסקי עריץ ואמין כח גברא דמאריה סייעיה למצבר קרא"י, וקבוצותיו תל תלים הויות ופלפולים. ואלה העולים מת"ל מלך תל חרש"א החרש היה לבו כפתחו של אולם הגאון המפורסם גדול מרבן שמו הרשב"ץ זצוק"ל, דסדר לן שופרי ספרי ונקט חומרי מתניתא בידיה יד הקודש על העליונה, ובכולהו תנויי האי ספרא דווקנא דייקא נמי דקתני.

הני אחריני נינהו, ומי ששנה זו לא שנה זו, עד כאן דברי הרב ועוז מלך משפט האב, מכאן ואילך הנה מידתו של שלמה ברא כרעא דאבוה דכייל לן בקבא רבא כללי ופרטי כותב"ת הקשה, ובזה יפה כח הבן ספרא רבא דישאל הרב הגדול הרשב"ש זלה"ה, אשר במאמרו ברא זה חוקים ומשפטים צדיקים ועט לכל חפץ בשטרי תורה, ומקולי כתיבה שנה כאן תיקון סופרים הוא זה, להבין אמרי בינה לעטים וחכמת סופרים תזרח, הרי אלו בהזהרה מתורתו של רבי מאי"ר לארש ולתרים בחכמה, והקול שריר ובריר לו יאשר האי אשרת"א דדייני.

הני מכסיין הוו עד האידנא, והני מגליין השתא על יד איש דאתי משושילתא דבי נשיאה גזע האיתנים ובנן של קדושים והוא עשירי להרשב"ץ, גם איש שלומי ונפשי יודעת מהוד הדרו, דין הוא הדר החכם השלם הדיין המצויין מצו"ת מצו"ת ריבה כמוהר"ר יוסף בנימין דוראן נר"ו. כי בא לשפות הארש, והוא היה המביא והמוציא דאפיק משמע אלה הדברים רבה, מקץ (עצר) [עשר] שנים די מהחתין תמה בבי גנויא לאמטויי לנא מטוב נהורי, מאורי שמעתתי דסבי זקני ביתו גיבורים לעמוד בפרש, הן פרץ והן יוסד והן שבחא ברחובות קריה, כי עתה הרחיב לנו והטיב לעשות עמנו הטוב לדידיה והמטיב לאחרני.

הני ברכ"י דרבנן תבאנה לראש יוסף, דגלי לן האי מתנה טמירתא יראו צדיקים ויסמכו סמיכת זקנים, וכל אנשים יתנו יקר שירתא תשבחתא. ואני בקול תודה הפעם אודה הודאה אחר הודאה דעייפניהו

ושדרינהו ניהלי, ואני את נפשי הצהלתי דהיו עיני ולבי תרי סרסורי דמצוה לאדפוס אדרא אלו אבות מלאכות. לבנימן אומר ידיד ה' ישכון לבטח כולוהו שני קאמינא מובחר בנימוסו, ומלכא חזי ההלל והשמחה צופה ומביט עד עשרה דרי לימוד זה השבט שנולדו בו איתני. הני דברי ריש גלותא מדפסי אכולי עלמא, במנ"י דהבא וכספא די הנפקו אנשים אחים, הישרים בלבותם, דלא מחשבי כיסין למלאכת עבודת הקודש, הראשון אדם יקר רוח איש תבונה גם שב גם ישיש הן גביר כה"ר זכריה שודאכה יצ"ו, ואחריו יאיר נדיב היושב על חוק הארש ויהי דוד לכל דרכיו משכ"ל ונבון דבר דגמיר וסבר גומל נפשו איש חסד כה"ר דוד שודאכה נר"ו. שקולים הם ויבואו שניהם מלאים מלוא חופנייהו טיבותא, בכדי שיעשו ברכת הבית מרובה אין שיעור למעלה, ובניהם עמהם כולם שווים לטובה במיטב תלתא כחדא בני חיי ומזוני.

הני תרי אחי ותרי שותפי דעבדו מצוה בממונייהו דינא הוא דלא לימטי להו היזקא, וכל עילא ושחיתא לא ישתכח בהו, ובמילתא דשכיח גזרו רבנן קדישי עליונין, ונחש"א קא רמו להו לאינשי דעיילי בתחומא דחברייהו להדפיס שניות מדברי סופרים בלי הורמונותא דתרי אחי דסלקין לעילא במנין שמדן, עד משלם שנייא בחושבנא דסליק להו לרבנן. ומילתא כדנא פשוט"ה לפניה ופשוטה לאחריה די קול אסר, וקיים די מלכי הקימו לא להשניא, וכל המשנה לינקוט האי קללה בידה ליחרוב ביתיה ולא ליחזי בשתא חדתא גופא, מהיום לבטיל וליהוי כעפרא דארעא, מעוהי וירכתיה די נח"ש, קים ליה בדרבא מיניה. הני כולוהו ברכתא נינהו למאן דלא עבר אדרבנן ומחזיק ידי עובדי עבודה, מה שכרו בעולם הזה מפיש חיי סגי ומסגי ליפוש חיליה וליסגי שלמיה יתקם כד חי, אימת אתי בר נפלי ויחזי ביקריה בעידנא די מלך מלכיא בית אחד הוא בונה.

הני מילי אנא דאמרי, וחתמינא אסוף מגילתא, פה ליזורנו יע"א, בסדרא דקדושתא והייתם נקיים מה' ומישראל [פרשת מטות; שלהי תמוז] דהאי שתא והקשיבו לדע"ת בינה [משלי ד, א], גברא דמספרא לא כרך ותני, אף הוא נעשה (זבל) [נבל] ומרישיה לסיפיה מדריס תחת כפות היהודים הפרושים מנכיי הדעת, אין חכמה ואין תבונה, דדא חסר מה קני.

הצעיר מלאכי בכה"ר יעקב הכהן זלה"ה ס"ט

הקדמת המאורות הגדולים הרבנים המובהקים דייני ק"ק ארגיל יע"א

ידוע לכל רואי השמש המביטים בעין יפה, ואור השכל נגה עליהם והיה אור במושבותם. יכירו וידעו בעין רואה ואוזן שומעת, כי אין חפץ לבורא עולם ה' בברייתו של עולם הארץ ותולדותה השמים ותולדותם, כי אם לעסוק בדברי תורה. וזאת התורה היא היתה אם כל חי, חיי עולם חיי שעה וחיי דורות לכל בית ישראל בשבתם וקימתם. היא שעמדה לאבותינו ולנו האבות והבנים יחדיו לחומת אש סביב ולכבוד חוק עולם לדורותם, היא הניצבת עמם למחסה ולמסתור חומה גבוהה דלתיים ובריח, פע"ם בחוץ פע"ם ברחובות מחדרים ובית הסתרים עד מדרך כף רגל לא יוכלו להזיק ולא לשלוט, כל באי כחה לא יעבור עליהם מכל דבר נקיים יהיו לביתם. היא היונה המרחפת לפרוש כנפיה באברה, ונוצה עשויה להגן בצילתה מרובה על כל הנשענים בצילה והולכים לאורה, לאכול מפריה ולשבוע מטובה, לשמור את דרך עץ החיים לדרוש שלומם וטובתם. היא השוכבת חיקם בשוכבם על המיטה, סביב סביב נגע לא יקרב הרחק אלפים אמה במידה שלימה מיטתם, מחיצה של ברזל מפסקת וחוצצת ודוחה כל מיני פגעים רעים מנגד יחנו, בבל"ה יובאו ושמה יהיו קשורים בכבלי ברזל חרצובות למותם.

היא הנותנת מלכות וממשלה לכל קצין שוטר ומושל יושב על הכסא ויושב על הרצפה, שפה אחת ודברים אחדים יחד יתמלאון בתכשיטי כלה, ועדיי מלכים יתנו עדיהן ועטרתם בראשיהם לצבי ולכבוד, זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם. היא המוספת ימים ושנים, שנים המתהפכות מרעה לטובה, מתקונים על בורין ושורשן שורש וענף, עץ עושה פרי למינו, המורם מהם כיוצא בהם, סמוכים על שולחן גבוה. המה יעמדו כל ימי עולם, תמיד ברכה שורה במעשה ידיהם, יתד היא שלא תמוט, שפתותיהם דובבות בקבר צדיקים במיתתם. היא העולה למעלה על הראש מעלה מעלה בעשר עטרת השנויות בסדרו של עולם, עולם מלא ברכת ה' ים ודרום ירשה, יורשים עשר ארצות במקומותם. נתונים נתונים המה למעלה מכיפת הרקיע, דורסים עד מדרך כף רגל ומכחישים אותות השמים וכסיליהם, כולם נרתעים לאחוריהם הכוכבים ממסילותם. כל צבא השמים ישימו יד על פה יושבים ודוממים, לדברי צדיקים להעמיד ולקיים גזירתם, גדולים למעלה ממלאכי השרת אשר ישרתו בהם בקודש חלף עבודתם. כמה וכמה מעלות טובות להאנשים הניגשים אל ה', קדושים הם לאלקיהם מספר ימי חייהם, יודעים ריבונם ומתכוונים כל דבר שיש לו ידיעה בתחילה ובסוף להוסיף בכל יום ויום שבח יתר על היציאה, יוצאים בשיר ונמשכים בשיר שיר חדש דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, לפי רוב השנים כל זמן שמזקינים דעתם מתרחבת והולכת בתוספת מרובה על העיקר בטעם כעיקר, זו תורה וזו שכרה שכן הרבה רווחא דאתי ממילא בכל דבר הלמד מעניינו, גידולי גידולים סמוכים לעד לעולם בסדר

הן האדם הוא יחידי כאחד מצבא המרום במרום, יעלה על במותי אב ידמה לעליונים, יגיע יראה וירצה וקמץ משם מלוא קומצו לידע מה בחשוכא, הוגד יוגד לו תעלומות חכמה ודברים המכוסים כשמלה, כאן בבתי גוואי כאן בבתי בראי בחצריהם ובטירותם. וביד כל אדם יחתום, יחתום גמרה של תורה

להפוך בה כדרכה, לא ימיש מתוך האוהל, הוא יאיר נתיב ויגלה מסתורין, אל עבר פניו ילכו מאליהן, [י]בואו ויאירו שבעת הנרות עד שיתמלא ביתו כולו אורה ומאיר עיני חכמים, ברוח שפתיו יפרש כל סתום וכל דברי הספר החתום, וכל העם רואים את הנשמע דברים השמחים כנתינתם. מסיני לקוח את ספר התורה, אשר יגעו בעשר אצבעותם והוצק חן בשפתותם, מיום היותם מה שקבלה נשמתם, כל ימי חייהם ועד יום פטירתם. הן הן הדברים הנאמרים באמת, דברים כהווייתם, ואמירתם לגבוה כמסירתם. צללו במים אדירים ויוציאו גוזלים מסלע מים מתוקים ודברים המצודקים, וימצאו שם באר מים חיים, ומשם בארה משקין בית השלחין, ממעיין שיצא בתחילה יפוצו מעיינותם. דולים ומשקים מתורתם לאחרים, ישימו יד על פה שימ"ה בפיהם שולחנם ערוך לפנייהם, יאכלו ענוים וישבעו תשב"ע כל לשון מהמתוק מדבש, ומה עז מאריות, גברו מאמרות טהורות לכל דברות, ולכל אמירות טעמים ונימוקים עמם, הנאהבים והנעימים ינוחו על משכבותם.

ודרך ישרה היא זאת שבירר לו האדם הגדול בענקים, זה הים גדול ורחב ידיים מקור החכמה והמדע, נראה בעליל ונתפרסם שמו ויצא טבעו ומוניטון שלו בעולם, והושוו כולם בעצה אחת להעמיד להם מלך הוקם על, עם המלכים אשר ניתן כתר מלכות בראשם, צדיקים יושבים בעטרותם. זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות, אשר עבר בין הגזרים גזרי ים החכמות, ובידו מילא מלוא חופניו קטורת סמים דקה מן הדקה, מריח"ו מריחין ריח ניחוח לכל הנשמה תהלל בעשר הילולים. קול לו קול אליו גוים ידרושו, וכל מבקש ה' יבוא אל בית גנזיו בית קדשי הקדשים, לשתות מים הנובעים העולים לקראתו, מים המתגברים יבקיעו נהרות במטהו יפרח על נהרותם נהר פלגיו, ישמחו אלוקים ואנשים מעשה ידי נפלאים. פלא יועץ גבור ואיש מלחמה, עשה אוזניים לתורה כלל ופרט וכלל, ארץ לא עבר בה איש איש היה בדורותיו, ישב אדם שם בנה מגדלות ועשה להם כוונים והוה מסדר סדר מערכתם. הוא התייר הגדול עמוד הימני אדונינו הפטיש החזק, הוא מורינו ורבינו הגאון הרשב"ץ זלה"ה, אשר לו שם כשם הגדולים אשר בארץ מפותחים פיתוחי חותם. צאו וראו עד היכן יד האדם מגעת חדרי חדרי אין רואה, שם הכנים נר ואבוקה לחפוש כל חדרי בטן, לעיני כל ישראל מוציא מים מצור החלמיש, ומשקה מהם גנות ופרדסים יער צומח עצים ומצמיח מוצא דשא, ונפקחו עיניהם לראות מראות אלוקים, יודעי טוב ערכה של תורה תגלה ותראה בכל ידידות משכנותם.

דבר גדול דיבר הנביא, בכל מקום אשר ניסתה כף רגלו רגל ישרה, הופיעה רוח הקודש בבית מדרשו, וניתן לו כח ועזר אלהי להציב יד וחומה בכל עבר ופינה, ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש להוציא כלי למעשהו, ולא חזר לאחוריו מעודו עד עת קץ, ופעולותיו הם מעידים את אותותיו את מעשיו אשר עשה בידו החזקה, וזרועו מושלה לו להורות את בני ישראל את המעשה אשר יעשון בהיותם בביתם. וגם ביציאתם לחוץ לא ירעבו ולא יצמאו מלחמו הניתן ומימיו הנאמנים, המגדלים פירות ופירי פירות העולים על שפתם. ולא יפנו אנה ואנה ממאכלו מאכל בריאה על שולחן גבוה, מתענגים ומתעדנים אכול ושבע לא יחסר כל, הן לדברים הנוגעים לממון וזולתו יש להם על מה שיסמוכו בספר התשב"ץ מזון לכולא ביה, משם יוציאו די סיפוקם ומחיותם. הן לדברים הנוגעים אל הנפש והבשר בשאר ספרי דברי רב, הם ילכו לכרות משם זמורה ואשכול ענבים, כל אשר תאוו נפשם יתן

להם, כל שאלתם. והיום הזה האיר פני המזרח, והגיעה השעה להוציא מבית גנזי יוצא יריכי הרב ז"ל שלושה מתנות טובות, וכולם נכרכו בכרך אחד להיום חוט המשולש, יאירו אל מול פני הקורא בו במעמד שלושתם. דבר השווה לכל נפש וכולהו מצרך צריכי, הן הנה היו לבני ישראל לכל מכשירי אוכל נפש, על כן לא יאכלו בני ישראל ולא הותר להם בשר תאווה עד שנכנסו להבין שמועותיו, וכל דבר הנאסר במנין פסקי הלכותיו אסרוהו עליהם כאיסורי תורה, וכל דבר שהסכים בהיתרו מותר הוא מיד ולדורות, בכל מקום אשר דבר המלך הגיע בעיירות הללו בכל מקומות מושבותם. ואלה שמות הגיבורים, הן הן גבורותיו.

הראשון הוא ביאור כל הלכות חמץ ומצה בכללותיהן ובפרטותיהן, נקרא שמו מאמר חמץ. ונלווה אליו ביאור המולדות חכמה נפלאה, וידיעת הרב בחשבון המולדות גבהה ושגבה למעלה. ואתה הקורא תחזה עין בעין כי רב כוחו וכי כביר מצאה ידו בדבר הנזכר, שנעלם בזמן הזה מעין כל חי מדבר. אפס קצהו תראה, כי נאבדו כתבי הרב לאורך הזמנים, חבל על דאבדין ולא משתכחין, ומן שמיא ינהירו לעינין.

והטור השני ביאור הלכות שחיטה ובדיקה וכל שבעים טריפות, כולם מפורשים בטעמים ונימוקים עמם, מיוסדים על דקדוק חכמת הרפואה אשר זכו לו מן השמים, ומדדו לו בעשר מידות מידות גדושות חכמה ובינה ודעת חדריו נתמלאו, וקרא שמו **יבין שמועה**, מורה דעה מבין שמועה לכל הרוצה ליטול את השם יטול כדי שביעה יחיד ורבים עד שתתמלא סאתם.

והטור השלישי פירוש פרק איזהו מקומן, למען ידעו כל הבאים בבית תפילתם פירוש הדברים שהם הלכה פסוקה, ויעלה להם שיח שפתותם במקום הבאת קרבנותם. ולכוונה זו נשתדל הרב לפרש פירוש ברייתא דרבי ישמעאל, שהיא צריכה לכל חכם ומבין וגם לכל העולם, שקבעו לה מקום בתפילת השחר כדי לצאת ידי חובת **קריאתם**.

היו לנו לעיניים כל דברי הרב וכל כתבי הקודש קלורית לעין ומוניקא לצואר, כי חיים הם למוציאם בפה, יען כי הוא הרואה והוא המנהיג והמשרש יסודות מחנה אלוקים זה, והוא המייסד והקובע עתים לטובה בכל הזמנים, ביסודות חזקים ובריאים מיושבים על מתכונתם. וכל הכפרים הסמוכים והנראים קיימו וקבלו עליהם כל גזירותיו ותיקוניו חוק ולא יעבור, באשר דבר מלך שלטון מי יאמר לו מה תעשה, והוא כמלך בגדוד, מלכם בראשם, לא יפנו אנה ואנה מימינם ומשמאלם ובכל פינותם. יען כי הוא איש על העדה, הוא הורה הוא זיוה הוא הדרה, הוא חתם כל חותמי תורה שבעל פה ופתח אוצרותיו, ויראם כל בית נכות(ו)ה לעמו וצאן מרעיתו בר ולחם ומזון, והעלה על שולחנו פירות מתוקים נאים בטעמן וריחן בממשם ומראיתם. אשרי איש אשר זכה לכל הכבוד הזה, בעשותו ספרים הרבה אין קץ למעלתם, לעשות אותם ככל הכתוב לנו ובנינו עד עולם אין לנו תמורתם. וזאת התורה אשר שם הרב לפני בני ישראל, חלקו בחיים היא לנו אם למקרא ואם למסורת בכל הצד השווה, ודבריו חיים וקיימים ונאמנים מה הוא בחיים ואף זרעו בחיים, יחיו דגן ויפרחו יהיו כאבותם. וישבו כסאות

למשפט הם ובניהם אחריהם בקרב ישראל, יאריכו ימים על ממלכתם צדיקים כיוצא בהם. זה כלל גדול בתורה, מחזרת על אכסניא שלה, בשערים המצוינים בהלכה מכוונים אל האמת, אמיתה של תורה פועלי אמת פעולתם, הם ודורות העתידים זכות אבות לא תמה מסיעתם **וצדקתם.**

חזק יהיה גם החלש בראות פרי צדיק עץ חיים, כמה יפה כוחו של אדם הרודף והולך אחרי העומדים בבית ה' על משמרתם, בהיותו יושב בין העמודים וכותלי בית המדרש כפטיש יפוצץ סלע, יגע בעשר אצבעותיו היד כותבת כתיבה תמה, העין רואה והלב חומד דברים הנחמדים ספיר גזרתם. וכל היד המרבה לבדוק ולדקדק בדברי חכמים וחידותם, ימצא חיים וכבוד מאריכין לו ימיו ושנותיו, יכלו ימיהם בטוב ושנותם. הולך את חכמים יחכם וידע מה למעלה, דרכי ה' דרכי נועם וכל נתיבותם. מה שהיה ומה שיהיה הכל גלוי וצפוי לפניו, יראה מראות אלהים עולים, חכם עדיף מנביא, כל הנסתרות ישקיף וירא לבוא עד תכונתם, והצפונות יגלה חדרי משכיתם. ונצומה ונבקשה מאלהינו על זאת תורת האדם, יראו עינינו בעיניים פקוחות להבין ולהשכיל ללמוד וללמד את כל דברי התורה היום לעשותם. ומתוך דברים אלו יעמוד מליץ טוב להליץ יושר בעד אחינו שבגולה ישיב את שבותם, ויפרק הרים וישבר סלעים ראשי תנינים בעצמות וגידים, רוב עוביין רוב היקיפן בפרוץ מרובה על העומד, לא ימד ולא יספר שבירת מפרקתם. ורוב בשר יהיו למרמס כטיט חוצות למדרס הרגליים, יגיעו עד עפר החטאים האלה בנפשותם. וקרן עבדיו יצמיח צדקה ותהילה בעיר האלהים סלה, שמה יהיו בהוייתן והיו כימי עולם בית ישראל יושבים על אדמתם. ויסיר לב האבן והקשה כברזל יתפוצצו הררי עד המכשילות את הרשעים, ויחד יעבדו את ה' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, עד שתהא תורתם

ברם זכור לטובה לשני האחים אשר לא יתפרדו, שנים קרובי"ם זהב סמוכים לעד לעולם, אשר נדבה רוחם אותם להזיל זהב מכיסם להדפסת החיבור הנזכר. זכות הרב הוא יעמוד להגן בעדם ובעד ביתם, לא ימוטו כל ימי חייהם בשבתם וקימתם. ותהא ברכה מצויה בעיסתם. יען כי הן (הנם) [הנה] היו לבני ישראל להקרבת תועלתם, למלאכת עבודת הקודש, תיגלה ותיראה ותרב תפארתם, הנקובים בשמותם. הלא המה היקר הנכבד כה"ר זכריה ישע"ו, ואחיו נבון לחש איש חיל המשכיל כה"ר דוד שודאכה נר"ו, מידם היתה זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם. יזכו לראות בבנין אפריון בבוא ה' ציון לקדש הבית והעזרות וכהנים

כה דברי צעירי הצאן, החותמים פה מתא ארגיל יע"א, ערב ר"ה הבל"ל [הבא לנו לטובה] שנת יחי"ו מת"ך [תק"ד] וגו' לפ"ק, ושלום.

אברהם יאפיל ס"ט

יהודה עייאש ס"ט

יוסף צרור ס"ט

שמואל אבן כספי ס"ט

הקדמה*

יתבונן החכם וידע המשכיל כמה גברו חסדי המקום על עמו ישראל, השתרגו עליו על צואר"י וקדלי. נתת להם חמדה גנוזה הייתה אצלו אמון, מן השמים השמיים את קולו כה אמר ה' ועתה אם שמוע תשמעו בקולי. ואף שמכאן מודעא רבה לאוריינתא שאין חכם ונביא רשאי לחדש בה דבר אלא מה שנמסר למשה מפי הגבורה חומרי וקולי. כאשר דבר המלך שלטון ומי יבוא אחרי המלך להבין דבר מתוך דבר, ויתלי רעייא קולתיה באתר דמרי ביתא זייניה תלי. לזכות את ישראל חתם מאמרו בחותם אמת, למען יחזקו בתורת ה' כל הרוצה ליטול את השם ירוץ כגבור לא ייעף ולא ייגע, וה"ן יתרון לאדם בכל עמלו לאמור שלום יעשה לי. וכל המרבה ביישיבה מרבה חכמה, דעדיף חיליה כל דפרי"ש על פי התורה בריבוי ומיעוטי ופרטי וכללי. אין דובר אליו דבר ואין מי יאמר לו מה תעשה, דתורה היא דיליה. כי לא בשמים היא לאמור מי יעלה, אבל האר"ש נתן לבני אדם ותורה מונחת בקרן זוית, הפוך בה והפוך בה בכס"ף מלא. ומן שמיא נהורינהו לעיינין וישכח מרגניתא תותי חספא דדלי, אין מדרש [ב] לא חידוש לכל דברות ולכל אמירות ממהדו"רי מילי, אין חקר לתבונתו הולך ואור כיומא דמדלי, גופו מכובד על הבריות ומעטרא ליה בסאסאה דשבלי, ואפילו שיחתו צריכה תלמוד דחלי קליה. זה חלק אדם מאל הנותן בעין יפה ולא שייר לעצמו כלום, ולא הדר ביה ממאי דיהיב למאן דלית ליה הנאה מיניה יהיב ליה. דאם חכמת חכמת לך ואם צדקת מה תתן לו, אלא מרוב רחמיו הפשוטים חלק מחכמתו ליראי ויאמר להם התבוננו וקראו בספר תורת ה', המקרא הזה אומר דרשוני וחיו, ויהיו דברי אלה עליכם למחסה ולמסתור אגוני מיגנו ואצולי מצלי. והנה ארש"י לפניך כטוב בעיניך עשה, דרוש וקבל שכר ואני אתן את שכרך במידי דמיטבא כל מידי דמעלי. ואילו פינו שירה כים מלא, אין אנו מספיקין להודות להלל לשבח לפאר לרומם למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הטובות האלה. וכולי האי ואין איש שם על לב להשיב מאשם נפשו, ואם המצא ימצא חד בדרא או תרי שזרחה השמש עליו מהנהו זהרורי זהרי"ה קל"י. ודיבר דבר או חצי דבר תתענג בדשן נפשו, חכים איתקרי דעדיף חיליה. ואף כי עדיין לא הגיעו לחצי שיעור מן התורה, בדורות הללו ראוי לכבדו ולפארו, ומי יתן והיה לבבם זה להם לעם ה' אלה. כי אם כה יעשו הנה שחרם אתם, אחד המרבה ואחד הממעיט כמים לים מכסים הנהו [ג] לי. ומלאה הארץ דעה, כי כולם ידעו את ה' מקטנם ועד גדולם ולא ידח ממנו נידח, הם אינם כלים וגהינם כלה. ובילע המות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל

על אחת כמה וכמה ראוי להחזיק טובה לראשונים, פועל פעלו בימיהם, פעולה שלימה לא יחסר כל בה. [ת]ורה חתומה ניתנה להם ולא דבר ריק הוא מהם, שידעתם היתה מוקפת תחומין דאוריינתא, עשו סימנין לתורה ומנחת בחיקם כאיסתרא בלגינא, זה סיני ועוקר הרים דמהדר לה בפלפוליה. לא דיברו חכמים אלא בהווה, דבר הנוהג לשעה ולדורות, תקעו עצמם לדבר הלכה, ולכל בני ישראל היה אור מקיף מפייהם ומפי כתבם. כי כל דבריהם נאמרים באמת, דנהירין להו שבילי דתלמודא כשבילי

* הקדמת רבי יוסף בנימין דוראן, דור עשירי בן אחר בן לרבנו הרשב"ץ (עי' בסוף ההקדמה הזו).

דמתא, דבר אחד מהם ולא נעדר, בוררים האוכל וזורקים הפסולת, כמוץ לפני רוח גדנפי וגילי. הם היו לנו לחומת אש סביב, להורות לנו את הדרך (נלכו) [נלכה] בה את החוקים ואת המשפטים, תורת אמת היתה בפיהם ועוולה לא (נמצו) [נמצא] בשפתותיהם, כיון שסגרו שוב אין לפתוח טרוק"ו גלי. שהם יגעו ומצאו תורת ה' בלבבם, חקוקה בציפורן שמיר בוקע ועולה. ולולי אמרותם הטהורות, מכל חפץ יקרות, היו לנו לברו"ת, בדרכי התלמוד היו עינינו כעיוורות. והדבר אשר יקשה מי (ייד) [ידע] פשר דבר עמוק עמוק מי ימצאנו, אין איש דולה. אך את זה שדבריהם מסודרים כשולחן הערוך, חטוף ואכול מנהמא דכלתא ומנופה בשלוש עשרה נפות, משולחן גבהו קא זכו ליה. באמת שראוי לשותות בצמא את דבריהם, כי ישירים דרכי לימודם, הולכים בו באמת ובתמים ואצלם לא מצל"י. כי ראו מראות אלוים באספקלריא המאירה, ודבר ה' עמהם פנים **בפנים**.

הדור אתם ראו זה חדש, אחת דבר אלוים אינו אלא דיין, שתיים זו שמענו אחד קדוש מדבר דחביט תור"ה (בריליה) [בדיליה]. ויוציא נוזלים מסלע כפטיש יפוצץ, קיבץ וריבץ לאשווי גומות קא מכיון, למען ירוץ כל הקורא בספר תורת ה' הנהו ברכי דכשלי. מאמץ כח לב נמהרים הבוערים בעם, לא ידעו ולא יבינו כדת מה לעשות, וכפותחו עמדו כל העם כולם חכמים כולם נבונים בהני הלכתא רבואתא, הלכות שחיטות וטריפות הנקרא ספר יבין שמועה. וגם ספר מאמר חמץ ופירוש ההגדה אשר נקראת בשם אפיקומין, ובסופו קונטרס בענין המולדות נקרא אגרת תפארת ישראל, אפס קצתו תראה וחבל על דאבדין. כל אלה חוברו בספר הזה שחיבר אדוני זקינו מורינו ורבינו הרב מובהק פטיש החזק עמוד הימיני הרשב"ץ זצוק"ל. הלכות פסוקות, כראי מוצק חזקות, ככסף צרוף מזוקקות, על אדני האמת והצדק יסודותיהם מוצקות. ואף מי שאינו יודע לשאול יבין ויאמר רזי לי רזי לי. כי ימצאו בו די מחסורם ואל יצטרכו לספרים אחרים במה שהוא נוגע בעניינים אלו, אסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, כל רואיהם כי ירום, כי הם סמוכים לעד לעולם בהנהו אשלי רברבי דשתלי שתלי. עין רואה והלב חומד מעשה ידיו של צדיק, ונאמר לפניו הללויה שיתין הילולי. בהיגלות יגלות הספרים האלה, אשר מימי קדם אבותינו גנוזו למטה באתר דלא שליט בהו רוקבא, ויהיו שם עד היום הזה לא יראו החוצה. והסיבה כבר נזכרה בהקדמה שחיבר מורנו הרב רבי רפאל ישמרהו צורו לספר (ד)[ה]תשב"ץ, קחו עמכם אותם הטעמים ולא תיתלו בן טפל"י*. ואני מוסיף לומר כי אולי מאת ה' היתה הנסיבה, לזכות את ישראל דור דור ישוב"ח מעשיו ולזרעו אחריו יש זכות תולה. וכל הנטפל בשם מאחרי קדוש יאמר לו, שיהא עסק זה לרפואה, להקים שם המת על נחלתו. ותפארת בנים אבותם, להתגדר במקום שהניחו להם אבותיהם, המה יעמדו להליץ בעדם יושר וזכות, כי יעוררו את האהבה כמים הפנים **לפנים**.

כמוני היום בראותי דקיימא להו שעתא לחיבורי אבותי קדושים אשר בארץ, כל הקודם זכה וזיכה את הרבים. ברב"ה קא מתחלי, הוא ספר התשב"ץ לא"ז הרשב"ץ זלה"ה, אשר ענין הדפסתו נמצאת

* רבי רפאל ידידיה שלמה צורו בהקדמתו לשו"ת התשב"ץ (מהדורתנו ח"א עמ' 63) כותב שהיעדר דפוס בצפון"א הוא הסיבה לכך שספרי הרשב"ץ לא נדפסו עד עתה (ועיי"ש במבוא עמ' 38 ואילך).

יש מאין ויצאת המחשבה לאור, לפועלא טבא אנא דאמרי ליישר חיליה* ואחריו האיר נתיב החכם השלם הדיין המצויין חסידא קדישא כמוהר"ר מלאכי הכהן נר"ו, המגביה לשבת בעיר ליוורנו יע"א, אשר יעץ במועצות ודעת להמדפיס החשוב כה"ר אברהם מילדולה יש"ץ להדפיס ספר שאלות ותשובות לא"ז הרשב"ש בנו של א"ז הרשב"ץ ז"ל, ועשה והצליח ופי המדבר נגד פני עליון למלאות את שאלתם בכל מדי דשאלו. אמרתי ויהי מה עת לעשות לחזק ידיים רפות, ולאזור כגבר חלציים רופפות, ולהשקות ממי בארו נפשות עייפות, אשר שתו בצמא את דברו, (ולרוח) [ולרוות] מבינתו נפשותם שואפות, ועיניהם כלות אליהם כל היום וצופות, ויעצוני כליותי אין עת לחשות, מהר מלאכתך וכלה. מצורף לזה יען כי ראיתי רוב בני עליה אנשי משפחת, נדדו הלכו ביום חרון אף ה' כיום צרה תוככי הארץ הלזו, ואימלטה רק אני ואסלדה בחילי. אוהבי ורעי מרחוק עמדו אין מנחם לי, יראתי לנפשי כי לא ידעתי יום מותי. ואין איש מאנשי הבית אתי בבית שיודיע לשמור כדרך השומרים, פקדון שפקדנ"ו אבא צנ"ע ומעל", ואתו לזלזולי בהו לנהוג בהם מנהג הפקר, וברוב הימים עתידה תורה שתשתכח בו יבוזו לי. ואלקטה בעומרים אשר כמוסים באוצרותי מספרי אדוני זקני הרשב"ץ זלה"ה, ואבחרה לי, שני הספרים האלה אשר הם קטני הכמות ורבי האיכות, דבר השווה לכל אדם והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, מיצרך צריכא ליה. הלא המה ספר יבין שמועה להלכות שחיטה וטריפות, אשר מי פתי יסור הנה וקרא בו יכיר את בוראו, אשר בחכמה יצר את האדם והבהמה, דכל מילתא דאמור רבנן בטעמא דרפואה מסביר אסבר ליה, יבין אבא מחוי רזיא ומסתרתא גלי. ואתו עמו ספר מאמר חמץ, אשר כלל בו כל דיני הפסח מתחילה, ועד סוף פירוש ההגדה אשר קראה בשם אפיקומין. ונעוץ בסופו קונטרס מענין המולדות מה שמצאתי ממנו, ועל דא ודאי קא בכינא על האי שופרא דבלי. וצירפתי עמהם קונטרס אשר פירש בו משניות דפרק איזהו מקומן, המורם ממנו מהם לענין דינא, למען ידעו בני ישראל זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים, ויהיה זכרונם עולה. ופירוש ברייתא דרבי ישמעאל ב"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, ולא ימוש מפך דבר שיצא מהכלל אתא קר"א ואהדריה לכלליה. שוודאי דברים כאלה כל אדם זוכה בהם בשתי ידיים, וחביבי להו לאינשי וכולי שתא מיניה לא בדילי. ועל כן אמרתי להם צאו שלושתכם אל פתח עיניים, ונתראה

וכצאתי את העיר לראות מ"י יקרא לו אדם, וה"ן שתי ידיים זוכות כאחת, הבה לנו עזרת מש"ר וגדול בישראל ונגילה ונשמחה בישועתו, ועל מזבח הדפוס יבוא ויעלה. ויפוצו מעיינותיו חוצה, אשר לא יכזבו מימיו, ונדעה נרדפה למיפשט הנהו ספיקי דטריפתא דשדר שמואל לר' יוחנן בתליסר (גדילי) [גמלי]. ואקוד ואשתחוה ואברך את ה' אשר יעצני, ובנעימים חבלים נפלו לי. כי האנשים האלה שלמים הם אתנו והתחתנו אותנו, זאת היתה לי. הלא המה האחים שלא יתפרדו, יקרים ומעולים במעלות הצדק והיושר עולים, הראשון זקן ונשוא פנים הן גביר כה"ר זכריה שודאכה יצ"ו, חיה יחיה הוא ובניו בקרב ישראל עבדי דגדלי. והטור השני תהלה לדוד דרחים ומוקיר רבנן, פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה, הלא פרום לרעב לחמו ניתן ומימיו נאמנים, איש כי יפלא,

* שו"ת התשב"ץ נדפס באמסטרדם בשנת תצ"ח-תק"ב, ע' במבוא למהדורתנו ח"א עמ' 45 ואילך.

משכיל על דבר ימצא טוב נכון ומעולה, כה"ר דוד שודאכה יצ"ו, ואען ואומר אמן מאיש זה מחלציו יצאו מלכי ואפרכי. כל האומר הני רבנן סמוכים לעד לעולם על התורה ועל העבודה, כי שאת נפשו לא תוריד שיבתו ביגון שאול"ה בנים הבה לי. אתה ה' תשמרם וכצינה רצון תעטרם, יפקוד ה' על צבא המרום יקומו ויעזרום יהיו עליהם סתרה ואוצרותיהם ימלא. יחיו דגן ויפרחו כגפן, מושבעי"ם ועומדין גם בניהם עדי עד נתן המלא. ועיניהם יחזו היכל ואולם, וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם **וכשנים**.

עיני לשמייא נטלית, דליהוי אנא עבדך מושגח בעין חמלתך, למרחם עלי ולמי[נ]טר יתי וית כל דילי, כי אפס עזוב ועצור ואם אין אני לי מי לי, ועל משמרת אעמודה על התורה ועל העבודה, זכרוני לפניך יהיה עולה. ומחכמתך תאציל עלי, ואת כל הדבר הקשה היה אתה עזרתה לי. ואולי אחי הקטן גם הוא יגדל, ולא ימוש מתוך האוהל בחיבורין דאורייתא פירוקין לא ליהוו ליה. כי נשארנו מעט מהרבה הנהו אצילי, אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, לכם לישועתה לנו אשיחה ואהמה וארים קולי. מי שאהב את האבות יאהב את **הבנים**.

זאת התורה מכרזת ואמרת אהה ה' אלוקים עד מתי עוזך בשבי ותפארתך ביד צר, ועם זו קנית ה"ן איש גול"ה, קומה ה' ויפוצו אויבך התם וכלה, תרדוף באף ותשמידם הולכים ומתמעטים עד דנפלי מגרמייהו תלחי תלחי, אם ישוך הנחש ולו לחש דזיהריה מקלא קלי, לצבות בטן ולנפיל ירך וכל מדוה מצרים הרעים גם כל חלי, עבדים ימשלו בם אין פורק אותם מידם ומחו להו בעוכלי. ופקוד כנה נטעה ימינך בקיבוץ בניה לתוכה, ואמרו איש אל אחיו לכו ונעלה. לחוג את חג ה' בירושלם, כי קול התור נשמע בארצינו עת הזמיר הגיע ונראו בארץ **הניצנים**.

פי המדבר מיגון לבו כי יחם מתלאות הזמן, כתרואו הדריכוהו מנוחה לא ירפוהו השיב רוחו ויסלד בחילה ומיעוהי חמרמרו, איש צעיר יוסף בנימין דוראן ס"ט. בן לאדוני אבי החכם השלם הדיין כהר"ר צמח, בן לאדוני זקני החכם השלם הדיין המצויין הרב הכולל כמוהר"ר בנימין, בן החכם השלם הדיין המצויין כהר"ר יונה, בן החכם השלם הדיין המצויין כה"ר שמעון, בן החכם השלם הדיין המצויין הישיש כה"ר צמח, בן החכם השלם הדיין כה"ר שמעון, בן החכם השלם הדיין המצויין הרב כה"ר צמח שחיבר שו"ת הנקרא יכן ובועז, בן הרב הגדול הרשב"ש, בן הרב הגדול הגאון הרשב"ץ זלה"ה זכר כולם לברכה. נמצא שאני עשירי למוריני הרשב"ץ זצוק"ל. יה"ר שלא תפסק תורה מזרענו מעתה ועד עולם, אמן כן יהי רצון, אמן נצח סלה ועד.

אנא דאמרי וחתמתי שמי ערב ראש השנה הבאה לקראתינו לחיים ולשלום, משנת יחי"ו מתי"ך [תק"ד] לפ"ק, בסדר לעשות את כל דברי התורה הזאת כי לא דבר ריק הוא, פה ארגיל יע"א.

התנצלות המגיה*

אברך את ה' שהחייני וקיימני להוציא לאור הספר הקדוש הזה אשר יסד ופעל הגאון הגדול הרב מופלא בעל התשב"ץ זצוק"ל, וזה שמו אשר יקראו יבין שמועה, והוא פירוש נאה ומשובח על הלכות שחיטה ובדיקה וטרפיות, ועוד ידו נטויה במאמר חמץ ומצה הכולל הלכות מרובות בקיצור מילין ואגב מפרש ההגדה כמין חומר, ואתו נמצא קצת כללים מענייני המולדות ובחכמת העיבור, ודסמיכין עלוהי החוט המשולש ה"ה פירוש נחמד ומפואר על פרק איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל, שלושה המה נפלאו וכל אחד תוצאותיו הימה ים הגדול של התלמוד. והיו התוצאות חס"ר עינ"ן, דבר הסמוי מן העין, גלי עמיקתא ומתסרתא, ברוך שככה לו בעולמו. ואחרון אחרון חביב והוא קונטרס הנקרא תיקון סופרים על דיני שטרות, אשר איזן ותיקן בנו הרב והעצום גדול מרבן שמו בעל שאלות ותשובות הרשב"ש, אשר כבר יצא מוניטון שלו בעולם זכותו יגן עלינו.

ועתה אם באולי המצא תמצא בזה בספר איזה טעות או שגיאה, על יתלו בי עוון ואשמה. חדא, שכשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך וכו'. ועוד, כי המכתב של החיבור כולו מכתב ערבי, והפועלים אינם מכירים טיבן כלל ועיקר. ואף כי שאחר ההדפסה הייתי חוזר על המקרא ועובר על התיב"ה בדקדוק פעם ושתים ושלוש כדי שיהיה הכל שפוי", אפילו הכי ידעתי כי הוא מן הנמנע שלא תישאר פירצה אגב ריהטיהו של הפועלים אצים האומרים מהר יחישו, ולא הניחו מקום להגיהו בנחת וביישוב הדעת, וכמה פעמים מתקן המגיה איזה שגיאה ובמסירתו ביד הפועלים להדפיסה חסורי מחסרא ומדלגין אותה מחמת שכחה דשכיחא. ובר מן דין כמה אותיות בולטות החוצה ונדבקות על הדיו ולא אדעתייהו להחזירם על מקומם, כידוע לבקיאים במלאכת הדפוס. שרי להו מרייהו, ואני את נפשי הצלתי, כי בכל מאי דהוה אפשר לי עבדתי את העבודה הזאת, וכדי לקיים על עצמי והייתם נקיים מישראל דברתי עד הנה.

וה' יצילני משגיאות אכי"ר.

כה דברי הצעיר כותב וחותרם פה ק"ק ליוורנו יע"א, יום ר"ח מנחם שנת התק"ד ליצירה.
רמה ותולעה משה בלא"א כמזהר"ר רפאל מילדולה ס"ט.

זה ספר שלושה עשר לחיבורי מורינו הרב הגדול הרשב"ץ זלה"ה

אמר שמעון בן הרב רבי צמח זכרו לחיי העולם הבא:

הזמן טלטלנו טלטלה גבר¹ מעבר אל עבר.
והתהלכנו מגוי אל גוי² ומממלכה אל עם אחר³.
אומות מתחלפות הלשונות ודתיים שונות⁴.
ומקהילות ארץ אדום אשר בהם גדלנו בנעורינו⁵,
פסקו הישיבות, כי נדדו ואינם מפני חרבות⁶.
ובקהילות ארצות ישמעאל אשר אליהם נספחנו⁷,
מפני עוצם הגלות ותוקפה היינו בגוים חרפה⁸.
לא נשאר ביניהם יסוד ועמוד לקבוע ישיבה בתלמוד.
והתלמידים עוסקים בהלכות שחיטה וטריפות, בהלכות רופפות,
ובקצת גליונות⁹ גנוזות בבתייהם, בדברים חלושים ומשובשים.
וכל כוחם אינו אלא בהלכות שחיטה מהחיבור¹⁰.
אחד חכם ואחד בור ואחד תם הממונה על הציבור^{10*}.
ואחד שאינו יודע לשאול לא ברמז ולא בדיבור.
עמוק עמוק כסוד העיבור¹¹.

6. הם גזירות שמד במלכות אראגון בשנת קנ"א. ראה
בהקדמת רבני אלג'יר לשו"ת התשב"ץ ובמבוא הנ"ל,
ובמגן אבות פ"ד מ"ה.
7. היינו אלגאזיר.
8. עי' יחזקאל כב, ד.
9. בכת"י 'גלותינו'.
10. כנראה כוונת רבנו להל' שחיטה במשנה תורה
לרמב"ם.
10*. היו לרבינו התמודדיות עם חכמים שלא גדלו
בבתי המדרש הגדולים, ראה מבוא לשו"ת התשב"ץ
מהדורתנו עמ' 13 רקע היסטורי.
11. עי' ר"ה כ, ב.

1. ישעיה כב, יז, וכעין זה בשו"ת התשב"ץ ח"ג סי'
ט. רבינו רומז לנדודיו ממזרקה לצפון אפריקה
בעקבות גזירות ה'קנ"א (גירוש ספרד הראשון), ראה
במבוא לשו"ת התשב"ץ השלם מהדורתנו, ובקיצור
במבוא שלנו לחיבור זה.
2. ליתא בכת"י.
3. תהילים קה, יג. דברי הימים א טז, כ.
4. ע"פ אסתר ג, ח.
5. ברצלונה ומיורקה. עי' דברי רבינו בשו"ת התשב"ץ
ח"א סי' קלד (ובהערה 34 במהדורתנו), ח"ג סי' ט,
ובמבוא הנ"ל.

וידוע הוא כי ענין הטריפות שורשו הוא¹² חכמת הרפואה, שהיא פרי חוכמת הטבע¹³, הלא בתלמוד¹⁴ בענין החוליים¹⁵ הממיתים בבהמה מביאים ראיה אם טריפה חיה אם¹⁶ אינה חיה מהחוליים הממיתים בבני אדם. והלא שמואל ירחינאה¹⁷ שהיה רופא, כמו שמצאו בספרא דאדם הראשון דאסו דרבי על ידיה תהא, שריפא אותו בחולי עיניו, שלא היה סובל כחול בעיניו, (ו) בכחול שהניחה תחת מראשותיו וכח הסם נתפשט עד עיניו¹⁸. וזו חכמה גדולה בידיעת כח הסמים. ומפני חכמתו ברפואה רצה לבדוק רבי יוחנן אף על פי שהיה חכם בטריפות, כמו שאמר¹⁹ חכים ברי בטריפות כרבי יוחנן, ולפי זה שדר ליה טעון תליסר גמלי ספיקי טרפאתא²⁰, ויש גורסין²¹ גילי, ששלח תליסר גילין כתובים בספיקי טריפות, על זה אמר ר' יוחנן על שמואל אית לי רבא²² בכבל²³.

ואחר שזו היא חוכמה נפלאה המביאה להכיר(ה) חוכמת האל בבריאה. ולהודות בכל יום לשמו הגדול ולומר מה רבו מעשיך ה'²⁴.

על כן ניערתי חצני²⁵ לסדר אלה הטריפות על דרך התלמוד²⁶ אשר בו גדלתי. ולהמליצו ולהטעימו על דרך חוכמת הרפואה אשר בה טעמתי²⁷.

גם רש"י (שם ד"ה תליסר) כתב דגמלים לאו דווקא.

22. בכת"י 'רבה'.

23. ראה עוד דף נט, א דקרא עליו רב בטריפות 'כל רז לא אנס ליה'.

24. תהילים קד, כד.

25. ע"פ נחמיה ה, יג.

26. בכת"י 'דרך חכמת התלמוד'.

27. ראה דברי רבינו במגן אבות פ"ד מ"ה 'וידוע הוא כי תכלית תשמישנו לפני החכמים לא היה כדי לישב בראש, כי נכסים היו לנו ומלאכת הרפואה למדנו אשר החכמה ההיא תחיה בעליה דרך כבוד בארץ אדום. אבל בעוון הדור נגזרה שמד בכל אותן ארצות והייתה לנו נפשנו לשלל והנחנו כל נכסינו שם, והניצול בידינו נתנו אותו לגויים כדי שיעמוד טעמנו בידינו ולא נבוא לידי אונס. ודי לנו בזה פתח היתר במה שנהגנו בו כדי שתהיה תורתנו אומנותנו ויום ולילה לא נשבות. ואילו הייתה מלאכת הרפואה מספקת בארץ הזאת אשר נשתקענו בה לא באנו לידי מידה זו, אבל היא גרועה מאוד, ולשוב לארץ אדום לא

12. בכת"י 'הוא שורשו'.

13. ראה ברמב"ם הל' שחיטה פ"ח הל' כג, וביש"ש חולין פ"ג סי' ז.

14. חולין מג, א ראייה מאיוב, שם מה, ב נתמזמו ראשו, שם מז, ב א"ר נתן, שם מה, א ניקב הגיד, שם נא, א אין ריסוק אברים בבית הרחם, שם נו, ב יצאו בני מעים, שם נו, ב מעשה בענכול. ע"ע רמב"ן מב, ב ד"ה סבר לה וגמ' ע"ז ה, ב ו-נא, א. (וכן תוס' זבחים קטז, א ד"ה דילמא נח).

15. בכת"י 'החלאים'.

16. בכת"י 'או'.

17. הוא שמואל בר אבא בר אבא הכהן, חבירו של רב, ונקרא כן משום שהיה בקי בסוד העיבור (ר"ה כ, ב).

18. ב"מ פה, ב. ראה עוד שם קיג, ב; שבת קח, א וקכט, א; ונדה כה, ב ו-סד, ב.

19. חולין כח, ב.

20. שם צה, ב.

21. רבינו חננאל, הובא בתוס' שם ד"ה תריסר גמלי.

ומאז באתי אל המקום הזה, מקום אלגזאיר²⁸,

חיברתי קונטרס אחד²⁹ על דרך משא ומתן של הלכה בדיני הריאה³⁰.

וכבר נתפזר בכל אלה המקומות, ושם נתפשט, כי מצאוהו המשכילים נאה ומקושט. וימלך ליבי עלי להשלים המלאכה בהלכות השחיטה ושאר הטריפות, בהלכות נאות ויפות,

להיות מתנה לכל מבין האמת להעמיד³¹ להתפאר בו כרביד וצמיד ולהגות³² תמיד כל תלמיד.

וקראתי זה המאמר על שמי יבין שמועה³³, כי כן כתוב³⁴ את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה, גמולי מחלב עתיקי משדים³⁵.

השלם מהדורתו.

29. על משמעות המילה 'קונטרס' בלשונו של רבינו ראה מאמרו של הרב יואל קטן, סיני שנה נט כרך קיז עמ' רסא הערה 3.

30. הוא קונטרס טריפות הריאה בסוף הספר (שנכתב לפני כל הספר), ואכן בכמה כתי"י (72071, 30466, 43646) הועתק רק קונטרס זה.

31. בכת"י 'לכל מבין עם תלמוד'.

32. בכת"י 'ולהגות בו תמיד האמת להעמיד'.

33. "יבין שמועה" כולל בתוכו את האותיות 'שמעון'.

34. ישעיה כח, ט.

35. על פי מה שכתב בהמשך בסמוך שמאמר זה מיועד גם לתלמידי חכמים וגם לצעירי הלומדים.

רצינו מפני בלבול אותן מקומות ובכל יום נתחדשו שם גזירות ושמד, ומאן דנכית ליה חזינא חבלא מדחיל ליה'. וכן שם פ"ג מי"א ופ"ה מי"ט. וז"ל בשו"ת ח"ב סי' נב: 'ואם בחכמות חיצוניות הקשיות מופתיות עיוניות שכליות טבעיות רפואיות הגיונות לימודיות הן כל ראתה עיני גרגיר או אשכול, פלג מלא או טיפה לאכול התוך ולזרוק הקליפה, להיות אמונתי באל ומצוותיו מיופה, בנפת האמת מסיבי השקר מנופה'. עכ"ל. וראה עוד בפ' למס' נדה סב, א. וכתב החיד"א בעין זוכר מע' א' אות צג שרבינו היה רופא מובהק ובקי בכל חכמה', ע"ע בקו"א למחזיק ברכה סי' מב אות ג.

28. בשנת ה'קנ"א, ואז נתמנה לרב שם, ראה בהקדמת רבני אלג'יר הנ"ל, ובמבוא לשו"ת התשב"ץ

מאמר יבין שמועה בס"ד³⁶

מאמר זה \ יורה דעה \ אל איש בכל \ לו ידיים³⁷,

גם כי³⁸ לגמו- \ לי מחלב \ ולעתיקי \ משדים³⁹.

כפי שכתב רבנו לעיל בראש דבריו: 'והתלמידים עוסקים בהלכות שחיטה וטריפות בהלכות רופפות ובקצת גליונות גנוזות בבתייהם בדברים חלשים ומשובשים, וכל כוחם אינו אלא בהלכות שחיטה מהחיבור' וכו'.

36. שיר מאת רבנו כפתיחה לספר, בכל מקטע ארבע הברות.

37. הכוונה שתלמידי חכמים יפיקו ממנו תועלת.

38. בכת"י בט"ס 'לי'.

39. הכוונה שהקונטרס יועיל גם לתלמידים צעירים,

הלכות שחיטה [בס"ד]¹

[א.] דיני מי שוחט הם חמישה

א. מי מוסרין לו לשחוט לכתחילה

כל היודע הלכות שחיטה ושחט בפנינו שתיים ושלוש פעמים כהוגן, זה קרוי מומחה, ומוסרין לו לכתחילה לשחוט.² ואין צריך לבדוק לו סכין,³ משום דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, וחזקתן שהן מתקנין,⁴ ואין מוציאין מתחת ידם דבר שאינו מתוקן.⁵

וכמו שהאיש המומחה שוחט לכתחילה, הוא הדין לאשה. שלא כדברי בעל הלכות גדולות ז"ל⁶ שכתב שאין מוסרין לה לשחוט מפני שדעתה קלה. ואין דבריו נכונים, שהרי בגמרא בפ"ק דחולין⁷ וכן בזבחים פרק כל הפסולין⁸ ובפרק שני מיומא⁹ אמרו שאפילו במוקדשין שחטה אם היא מומחית כמו האיש. ואף על פי שאין שוחטין מוקדשין אלא בעזרה, ונשים אין נכנסות בעזרה, אפשר שתעשה סכין ארוכה ותשב¹⁰ בפתח העזרה ותשחוט, כמ"ש בפרק כל הפסולין¹¹ לענין טמאים. גם אם דחקה ונכנסה כמו שאמרו בקידושין¹² ושחטה, שחיתתה כשרה. ומה שאמרו בפ"ק

אות א עמ' 28, הובא בתוס' חולין ב, א ד"ה הכל וזבחים לא, ב ד"ה שהשחיטה. ואולי הכוונה לירושלמי יומא פ"ג ה"ז דף טז, ב. (וראה שו"ת מן השמים הוצ' הרה"ג ר"ר מרגלית סי' ה הערה ה שצ"ל 'הלכות אמר יהושע' ולא 'הלכות ארץ ישראל'. הלכות אלדד הדני מתחילות 'אמר רבינו יהושע מפי משה מפי הגבורה').

7. דף ב, א-ב.

8. דף לא, ב.

9. דף כז, א.

10. ראה כנה"ג סי' כד הגהות ב"י אות כ, הו"ד בפמ"ג בש"ד שם ס"ק ה, שלכתחילה אין לשחוט במיזב. ועיין בשו"ת אגרות משה יו"ד א סי' ב. ואפשר שלשון רבינו הוא לאו דווקא.

11. זבחים לב, א, וכן בחולין ב, ב. בכת"י יש כאן בלבול לשון.

12. דף נב, ב.

1. ע"פ כת"י.

2. רמב"ם פ"ד ה"ד. מדינא דגמרא (כח, א) הכל שוחטין לכתחילה, אבל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיתתו (ט, א), ולכן הדגיש הרמב"ם היודע הלכות שחיטה. בשו"ע (סי' א סע' א) איתא הכל שוחטין לכתחילה (שהם מומחים ומוחזקים, ג, ב), והוסיף הרמ"א (שם) 'נוהגין שאין אדם שוחט אא"כ נטל קבלה לפני חכם'.

3. ראה להלן פרק ב במה שוחטין דין ח ובהערה 46 בענין להראות סכיני לחכם.

4. דף ג, ב, יב, א. שו"ע שם סי' א סע' א. הלשון חזקתן בא לאפוקי חש"ו דחזקתן מקלקלין (להלן סע' ג).

5. בכת"י 'שהן מוציאין מתחת ידם דבר שהוא מתוקן'.

6. כן הוא גם בכת"י, אבל לא מצאנוהו שם אלא בהל' ארץ ישראל (מחזיק ברכה סי' א סע' א), והוא הלכות שחיטה לאלדד הדני ליקוטי הלכות